AKİS

HAFTALIK AKTÜALIT

«DÜSÜNEN ADAM!»

SU
DAMLAYA DAMLAYA GÖL
UFAK TASARRUFLARINIZDAN İSE
SERVET OLUR
TÜRKİYE
VAKIFLAR BANKASI
1 LİRA
1 LİRA
1 LİRA
TÜRKİYE MERKEZ BANKASI
1000
BİN TÜRK LİRASI
UĞUR K.

A K İ S

HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Sayı: 495 Cilt: XXVIII Yıl : 10

Sahibi

Mübin Toker

Yazı İşleri Müdürü

Kurtul Altuğ

Bu sayıda Yazı Kurulu

İç Haberler Kısmı : Metin Toker, Atillâ Bartınlıoğlu, Güneri Cıvaağlu, Egemen Bostancı ve Erdoğan Kıral (İstanbul). Seyfi Özgenel (İzmir) - Dış Haberler Kısmı: Haluk Ülman — Magazin Kısım : Jale Candan, Tüli Sezgin, Binin Anter. Hüseyin Korkmazgil - Musiki: Daniyal Eriç — Yayınlar: İlhami Soysal — Sinema: T. Kakınç — Spor: Vildân Aşir Savaşır.

Resim

Ali Parmakerli

Fotoğraf

ungar Taylaner

Klişe

Doğan Klişe Öz Atölyesi
Tel : 11 70 15

Yazı işleri

Rüzgarlı Sokak No. 15/2
Tel: 11 39 92

İdare

Rüzgarlı Sokak No: 15/1
Tel: 10 61 96

Abone Şartları

3 aylık (12 nüsha) 10.00 lira
6 aylk (25 nüsha) 20.00 lira
1 senelik (52 nüsha) 40.00 lira

İlân şartları

Santimi 20 lira

3 renkli arka kapak: 1500 lira

AKİS Basın Ahilik Tasasına uymayı taahhüt etmiştir.

Dizildiği yer

Rüzgarlı Matbaa

Basıldığı yer

Devintes Ticaret ve Sanayi Koll. Şti. Matbaası

Basıldığı tarih

20.12.1963

Fiatı 1 Lira

Kendi Aramızda

Sevgili AKİS Okuyucuları

Bu haftanın konusu, gene Hükümet ve Koalisyon idi. Gene bir çeşit haber gazete sütunlarını, salon ve kahvehane konuşmalarını süsledi' "Kuruluyor", "Kurulamıyor", "Şu giriyor", "Bu çıkıyor" dendi durdu.

Bu arada AKİS muhabirleri Başkentte çalıştılar. Parlamento koridorlarından parti merkezlerinin odaları bu genç arkadaşlarımız tarafından arşınlandı, durdu. Bu gayretlerin karşılığındadır ki okuyucularımız bu sayımızda da cereyan eden hadiselerin gerçek içyüzünü ve gelişme istikametini okuyabileceklerdir. "Koalisyon" başlığını taşıyan ve YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızın büyük bir kısmını işgal eden yazıda bir hafta içinde politika sahnesinde ve kulislerinde nenin olup bittiği en ince ve eğlenceli, hatta alaylı taraftarıyla anlatılmaktadır.

Tabii, hafta boyunca herkesin ağzındaki sual "Hükümet kurulabilecek mi?" olmuştur. Bu sualin cevabı da YURTTA OLUP BİTENLER sayfalarımızdadır. Bu sayfalardaki "Krutçefcin Hazin İtirafları" ve '-Ya, 1945'ten fince?" başlıklı çerçeveli yazılar da dikkati çekecektir.

Bu hafta TARİH sayfasında ibretle okunacak bir hikâye bulunacaktır. Masum, milleti aldatarak, kendilerini ona bambaşka göstererek sefa süren, onun sırtından rahat geçimini sağlayan insanlar bizde ve dünyanın dört köşesinde çok görülmüştür. Ama bunların nesli tükenmiş değildir. Şimdi bunların yerini bazen şalvarlı, başı sarıklı, yapmayacağı melanet bulunmayan din istirmarcısı yobazlar, bazen de elinde viski bardağı, en ufak menfaatine halel gelmemesi için anasıra satmaya hazır, hiç bir mukaddes hissi bulunmayan sosyalist cennet satıcıları almıştır.

Eski bir zincirin yeni halkaları!

İki haftadır kapak resimlerimizi beğeniyor musunuz? Haftanın hadiselerini mânalandırmayı klâsik portreler koymaya tercih ediyoruz. Fırsat buldukça aynı yolda başka örnekler vereceğiz ama, eski tarzımızı da terketmeyeceğiz ve "Haftanın Adamı"nı haftanın bir adamı oldukça sizler» takdim edeceğiz.

Saygılarımızla

AKİS

içindekiler

Günlerin getirdiği

Yurttan Akisler

Kıbrıs Cumhurbaşkanı Makarios
Refik Koraltan gibi

Kıbrıs — Bundan beş yıl kadar önce, 1958 Ağustosunda, Celâl Bayar yurt dışında bir geziye çıkmıştı. Kendisine Meclis Başkanı Koraltan vekâlet ediyordu. O günlerde Türkiye, iç politika bakımından, en ateşli bir devreye girmişti. CHP Genel Başkanı İsmet İnönü, tatilde bulunan Büyük Millet Meclisinin toplantıya çağrılması için büyük gayretler sarfediyordu. Bu arada, İstanbulda geçirmekte olduğu tatilini yanda bırakıp Ankaraya gelmiş, Koraltanla bir görüşme yaparak, kendisine bu konudaki görüşlerini bildiren bir muhtıra da vermişti.

Koraltan, muhtırayı okuduktan sonra durumu Menderese bildirince, kızılca kıyamet kopmuştu. Menderes, Koraltanın bu muhtırayı nasıl olup da kabul ettiğini, nasıl açıp okuduğunu bir türlü anlayamıyordu. Bu olsa olsa aptallığın ta kendisi olabilirdi.

Mendereste zılgıtı yiyen Koraltan, oradan süt dökmüş kedi gibi ayrılmış ve daha, İsmet İnönü yanından ayrılmadan açıp okuduğu mektubu. CHP liderine, "yanından ayrılırken masaya bir mektup bırakmışsınız. Şimdi tartana vardım, bunu size geri yolluyorum" diyerek iade etmekten başka çare görememişti!

Bundan beş yıl önce Menderes Türkiyesinde geçen bu olayın bir benzeri, bu hafta içinde Kıbrısta geçti ve Kıbrıs Cumhurbaşkanı Makarios, kırdığı cevizlerle ün salan Koraltandan pek de farklı olmadığını açıkça ortaya koydu. Olay, Türk Büyük Elçisinin 16 Aralık Pazartesi günü Makarlosu ziyaret ederek, Türk Hükümetinin Kıbrıs Anayasasının bazı temel maddelerinin değiştirilmesine dair türk görüşünü bildiren muhtırasını sunmasıyla başladı. Hatırlarda olduğu üzere, Makarios 30 Kasım tarihinde Büyük Elçiye Türk Hükümetinin bu konudaki görüşünü öğrenmek istediğini bildirmişti. Büyük Elçi de, işte şimdi, bu isteği cevaplandırıyordu.

Ancak, Türk Hükümetinin görüşünü açıklayan muhtıra Makarios tarafından kabul edildikten ve açılıp okunduktan saatlerce sonra, Kıbrıs Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreteri, Türk Büyük Elçiliğine müracaat etti ve Cumhurbaşkanından; derhal Büyük Elçiye ulaştırılmak üzere bir mesaj getireceğini söyledi. Sonra da kalkıp bizzat Büyük Elçiliğe kadar geldi, Büyük Elçiye bir zarf bırakarak ayrıldı. Türk Büyük Elçiliğindeki görevliler zarfı açtıkları zaman, İçinde imzasız ve mühürsüz, kısa bir yazıyla birlikte, türk muhtırasının bulunduğunu gördüler. Yazıda, Kıbrıs Anayasasında yapılacak değişiklikler iç meselelere taallûk ettiği için, Makariosun 30 Kasım tarihinde Türk Büyük Elçisine verdiği muhtıranın cevaplandırılması beklenmediği, bu bakımdan Türk Hükümetinin cevabî muhtırasının kabul edilemeyeceği söyleniyordu.

Yazıda ileri sürülen bu iddiaların Londra ve Zürih anlaşmaları karşısında asılsız olduğuna şüphe yoktur. Anlaşmalar Türk Hükümetine, Kıbrıs Anayasısını ve bizzat bu anlaşmaları tahribi hedef tutan hallerde sesini duyurmak imkânını elbette vermektedir. Bu bakımdan, Makariosun Türk Hükümetinin yetkisizliğini ileri sürmesi ciddi bir davranış sayılamaz.

Olayda asıl dikkati çeken nokta, Kıbrısı yönetenlerin milletlerarası nezaket ve protokol kaidelerinden ne kadar habersiz olduklarının açıkça anlaşılmış olmasıdır.

Turizm ve tanıtma . Bundan kısa bir süre önce Almanyadan Ankara Radyosuna gelen bir zarf önce büyük bir ilgi, sonra da hayret uyandırdı. Zarf, Bonn Basın Müşaviri Altemur Kılıç tarafından gönderilmişti.

Üzerinde "çok mühimdir" yazıyordu. Radyoevi ilgilileri zarfı itinayla açtıklarında, daha küçük bir başka zarfla, onu da açtıklarında ilk ikisinden daha küçük bir zarfla karşılaştılar. Oyun böylece birkaç defa tekrar edildikten sonra nihayet belki de beşinci zarfın içinden minyatür bir ses bandı çıktı. Bantın üzerinde "çok mühimdir, derhal kullanılması" yazıyordu. Yöneticiler merakla bakıştılar ve birbirlerine sordular :

"— Acaba önemli bir konu mu?"

"—Belki de Kılıç Adenauer veya Villy Brandt ile röportaj yapmıştır.."

Nihayet Radyoevi yöneticilerinden biri bantı alarak yukarı çıktı, ses makinesinin başına oturarak röportajı dinlemeye koyuldu ve bu arada hiç beklemediği bir sürprizle karşılaştı. Gerçi ortada bir röportaj vardı ama, bunun Adenauer veya Brandt'la uzak veya yakın hiç bir ilgisi yoktu. Yöneticinin daha birkaç gün önce birlikte kahve içtiği Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Müsteşar Yardımcısı Murat Özgeçle yapılan bir alınmış ve her devirde bu tip incelikleri pek mâhirane becerebilen Kılıç tarafından "acele" kaydıyla Başkent Radyosuna gönderilmişti. Konuşulanlar da pek öyle mühim şeyler değildi: Kılıç, ilerde himayesinden müstefit olacağı düşüncesiyle, röportajı, "Bu, Almanyaya ilk gelişiniz mi?" "Almanyayı nasıl buldunuz?" gibi basit sorularla geçiştirmeğe çalışmış, Özgeci terletmekten mümkün mertebe kaçınmıştı.

Meselenin bir diğer ilgi çekici yönünü de, Özgeçin Almanyaya gidiş sebebi teşkil etmektedir. Bundan bir süre önce Polatlıda öldürülen Reneta ve Petert'i Almanyaya götürmek için Bakanlıktan kimin görevlendirileceği araştırılmış ve bu işe Murat Özgeç -Özgecin bu ilk Almanya gezisidir- talip olmuştu. Olay, bizim allahlık turizm ve Tanıtma Bakanlığının çalışma sistemini göstermek bakımından hayli enteresan bir örnektir. Dünyanın hiç bir yerinde bu tip bir iş için Bakanlık müsteşar yardımcılarının görevlendirildiği ne görülmüş, ne de işitil-

Dünyadan Akisler

Batı-Doğu — Hafta içinde Pariste çalışmalarını tamamlayan NATO Bakanlar Konseyinin bu kereki toplantısı. Doğu ile Batı arasındaki bağıntılara yeni bir hava getirir nitelikte görünüyor. Kennedy'nin ölümünden sonra Amerikan dış politikasının en kuvvetli adamı olarak beliren Dışişleri Bakanı Dean Rusk, toplantı sırasında, Sovyetler Birliği ile Komünist Çin arasındaki görüş ayrılıklarına ilk defa açıkça değinmiş ve Batının bu durumdan faydalanması gerektiğini, Sovyetler Birliği ile bağlarını düzelterek bir anlaşma zemini aramak zamanının geldiğini söylemiştir. Bu konuşmanın Komünist Çin ile yakın ticari bağlar kurmak peşinde olan İngiltere ve Fransa tarafından pek candan benimsenmediği anlaşılıyor, fakat bunlar bire iki blok arasındaki bağların düzeltilmesi konusunda Rusk'a katılmışlardır.

İki blok arasında yeni bir devrenin açılmakta olduğunu gösteren önemli belirtilerden biri de Doğu Alman hükümetinin, Batı Berlinlilere, yılbaşında Doğu Berlinde oturan akraba ve yakınlarını ziyaret etmek müsaadesi vermesidir. Bu olay, Adenauer'in işbaşından çekilmesiyle birlikte iki Almanya arasındaki gerginliğin giderilmesi fırsatının belirdiğini gösteriyor. Şimdi bütün mesele iki tarafın da bunun için ne kadar taviz vermeye hazır olduğudur, önümüzdeki günlerde Almanya meselesinin «a önemli milletlerarası mesele olacağına şüphe edilmemelidir.

AKİS
HAFTALIK AKTÜALİTE MECMUASI

Yıl: 10 21 Aralık 1963 Sayı: 495 Cilt: XXVIII

YURTTA OLUP BİTENLER

Millet

Hayal sukutu

Bu haftanın ortasında Y.T.P. Grupu, C.K.MP. nin "intihar usulü"nü Seçip te bir samimiyetsiz ve anlayışsız karara varsaydı İsmet İnönü kendi C.H.P. si ve yanında yer almış olan Bağımsızlarla kabinesini kurmalı, Meclisin önüne çıkmalıydı. Y.T.P. **ile** bir anlaşmazlık belirirse, İnönünün gene yapması gereken buydu. Hükümet Buhranı ve bilhassa onun son haftasında İsmet İnönünün aldığı bir vaziyet türk politikasında yeni bir durum yaratmıştır. İnönü, ilk iki koalisyon hükümetiyle demokratik parlemanter rejimin yerleştirildiğini ve plânlı kalkınmanın topluma temel yapıldığını söyleyip de üçüncü bir hükümetin prensipleri olarak neleri düşündüğünü açıkladığı anda inanılmaz bir destek bulmuştur. Bu destek iki başlı olmuştur : Mecliste ve memlekette.

Bu hafta içinde kuvvetli gazetelerin yazdıklarım okumak ve yundun bir tarafında, bilhassa aydın çevrelerde konuşulanları dinlemek, nihayet Meclis içinde beliren temayülü izlemek Türkiyenin şu anda neye muhtaç bulunduğunu anlamaya yetecektir. İnönü, eline alması uzun zamandır beklenen bayrağı sıkıca kavrayıp da "İleri" işaretini verdiğinde etrafında capcanlı bir çevre yaratmıştır. Hiç kimse şüphe etmemelidir, eğer İnönü gene statü koçu yolu seçmeyip te reformcu bir programla ortaya çıksaydı gerekli çoğunluğu milletvekillerinin oylarında bulacaktı. Zira Meclislerin, milletin gerçek temayülüne aykırı, suni bir tavır takınmaları imkânı yoktur. İş, partilerin bu gerçeği hangi miktarda anladıklarının tesbitidir .

Nitekim bu yüzdendir ki bir fikir etrafında değil de bir adama karşı kurulmak istenilen "İsmet Paşasız Hükümet", Gümüşpalanın gayretlerine rağmen ve Bölükbaşının canhıraş çığlıkları arasında gümbür gümbür iflâs etmiştir. Gene Gümüşpalanın, siyaset sahasını bir bukalemunun marifet sahası sanarak giriştiği "Kardeş kardeş oturup hallederiz" çabası da sadece A.P. için fiyasko yerine geçmiştir. 1933 Türkiyesinde politika yapmanın bazı ön şartları gerektirdiği, bunların başında da bir fikir dağarcığının mevcudi yetinin geldiği herkes tarafından anlaşılmıştır.

Başbakan İnönü bir gezinti sırasında gazetecilerle
Yol yürümekle, borç ödemekle biter

HAFTANIN İÇİNDEN

Çerçevesiz Resim ve Resimsiz Çerçeve

Metin TOKER

Biliyor musunuz, bizim bugünkü "ilerici aydınlarımız iyi ki 1920'lerde yokmuşlar. Maazallah Atatürkü öyle bir gericilikle, tavizcilikle, kloroformculukla suçlarlardı ki koca Mustafa Kemal altından kalkamazdı. Nedir o, Türkiye Büyük Millet Meclisinin Hacı Bayram camilinde hacılı hocalı, dualı aminli açılış töreni? Gayemiz laik bir cumhuriyet mi kurmaktır, yoksa gene dinin tesiri altında bir yeni devlet mi? Eğer laik bir cumhuriyet için uğraşıyorsak bu tavize ne lüzum var?

1920'lerde iyi ki bizim bugünkü "kahraman milliyetçi beğler" de yokmuşlar. Mustafa Kemal, Türkiyede bir Komünist Partinin kurulmasına müsaade, hattâ onu teşvik ettiği için alimallah topa tutulurdu. Türkiyede bir komünist parti! Bu, düpedüz bir rezalettir. Ne oluyor, din elden gidecek, Türkiye bir Sovyetler Cumhuriyeti mi olacaktır?

Mustafa Kemalin 1920'lerde, yani Türkiye Büyük Millet Meclisinin açılış töreninin Hacı Bayram camiinde yapıldığı ve bir komünist partinin Türkiyede kurulduğu günlerde şimdi "Atatürk Devrimleri" diye bildiğimiz geniş reform hareketini kafasında düşünmekte olduğundan hiç kimse şüphe etmemelidir. Ama Atatürk, bütün realist sorum sahipleri gibi bilmekteydi ki vatan kurtarılmadan Cumhuriyeti ilan etmenin, Cumhuriyeti ilan etmeden de devrimleri yapmanın imkanı yoktur. Bu istikamette iç ve dış bütün kuvvetleri, destekleri yanına almıştır ve yapacağı resmin önce çerçevesini meydana getirmiştir.

Geçenlerde İstanbulda, bir yüksek tahsil talebe teşekkülünün daveti üzerine "Türkiyenin Gerçekleri ve Demokratik Rejim" konusunda bir konferans verdim. Konferanstan sonra sualler soruldu. Bir genç üniversiteli benim Demokrasiyi bir hedef mi, yoksa bir rastta mı saydığımı öğrenmek istedi. Bu sualin cevabının onun kafasında hazır olduğu muhakkaktı. Bugün bizim toplumumuzdaki çok kimse gibi Demokrasinin bir hedef olarak ele alınmasını doğru bulmuyor ve onu memleketin asıl ihtiyaçlarının giderilmesi için kullanılabilecek vasıtalardan, daha doğrusu usullerden biri olarak görüyordu.

Sual hoşuma gitti. Hoşuma gitti, zira o günlerde meşhur tarihçi Toynbee'nin üç konferanstan müteşekkili bir yeni kitabını okumaktaydım. Bu Toynbee, Demokrasinin ancak hristiyan medeniyetlerine mahsus, hatta hristiyan bile değil, düpedüz protestan medeniyetlerine has bir yaşama şekli olduğu görüşünün savunucusudur. Nerede bir demokratik düzene geçiş tecrübesi yapılsa Toynbee onu iyi niyetle, ama şüpheci bir tarzda takip eder ve temel görüşünün bir yem ispatını arar. Konferanslarından birinde gene bu meseleye temas diyor, fakat bu defa değişik bir şey söylüyor. Tovnbee'ye göre Demokrasi bir vasıta değildir. Bir hedeftir. Onu vasıta sanarak ele alan geri kalmış memleketlerin başka hedeflere varmak çabalarının iflâs etmesi bu yüzdendir. Batı memleketleri demokratik usullerle bugünkü refah, ilerilik ve teknik seviyeye gelmemişlerdir. O seviyeye geldikten sonra Demokrasiyi gerçekleştirmişlerdir. Demokrasi ancak öyle bir seviyeye varıldığında, tadılabilcek bir lükstür.

Genç dinleyicime bu fikri söyledim. Onun için, Demokrasinin hedef mi, yoksa vasıta mı olduğu konusunun öyle hemen kestirilip atılabilecek, bir peşin hükümle ifade edilebilecek basitlikte bulunmadığını hatırlattım. Daha doğru muhakemenin, bahis konusu toplum göz önünde tutularak yapılabileceğini belirttim ve "Bana kalırsa" dedim, "Ben Demokrasinin bugünkü Türkiye için asıl hedeflere varmak için bir vasıta olduğunu, ama o hedeflere ulaşmanın başka vasıtası bulunmadığına göre aynı zamanda da bir ilk hedef teşkil ettiğine inanırım."

Tıpkı, asıl hedefi "Atatürk Devrimleri" olan Mustafa Kemalin bu devrimlerin ancak kurtarılmış bir yatan üzerinde, Cumhuriyet rejimi içinde yapılacağını bildiği için o iki ideali birer "ilk hedef" olarak alması gibi.. Mustafa Kemal ne sağa tâviz vermiştir, ne sola. Mustafa Kemal bir mükemmel taktisyen olarak yolunu seçmiş ve o yol üzerinde hep ileriye doğru yürüyerek önce, yapacağı yeni Türkiye resminin çerçevesini kurmuş, sonra resmi yapmıştır. Eğer Atatürk vatanı kurtarıp Cumhuriyeti ilân etseydi de devrimleri yapmasaydı bize bir boş çerçeve bırakırdı. Ama çerçevesini kurmadan bir resim yapmaya kalkışsaydı o resim hiç bir zaman yapılamazdı.

Bugün, Türkiye herkesin bildiği bir belirli noktada bulunuyor. Memleketin ekonomik ve sosyal şartları geri kalmış memleketlerin şartlarının beş aşağı, on yukarı aynıdır. Ama toplumun seviyesi itibariyle onların çok ilerisindedir ve milletimizin sivil veya askeri bir otoriter idare altında ihya edileceği tezini 28 Nisandan bu yana daima kesinlikle reddetmiştir. Bundan sonra da, aynı şiddetle reddedecektir.

Şimdi, resmin yapılmasına sıranın geldiğine CHP. içindeki son hava bir mutlu alâmettir, İsmet İnönünün iki açık konuşması karşısında C.H.P., beklenen reformları yapmayacak sür-gitçi bir iktidara artık asla, ama aşla ne ortak, ne destek olabilir. Böyle bir iktidar, için gerekli ekseriyet Mecliste bulunursa, ne âla. Mecliste elzem reformlara ruhen istidatlı olmayan bir ekseriyet sağlanırsa, o da iyi. C.H.P. onun karşısına geçer, fikirlerini savunur. İki ihtimal de gerçekleşmediği takdirde, memlekete boş çerçeve satmak niyetinde olmadığına göre - buna yürekten inanıyorum - İnönünün ve partisinin şerefli görevi bu ekseriyeti milletten cesaretle, azlinle ve kesin kararlılıkla, dağılmış bütün kuvvetleri tekrar kendi etrafında toplayarak istemektir.

İsmet İnönü niçin kabinesini kurabilecekti? Bunun tek sebebi. İsmet Paşanın insanüstü bir varlık olması değildir. Kerameti kendinden menkul şeyhlerin devrinin geçtiğini herkes görmektedir. İsmet İnönünün şansı, memleketin en öndeki ihtiyaçlarına en doğru teşhisi koymuş bulunması ve bunları en başarılı tarzda ifade etmiş olması idi. İsmet Paşa işte bu şansa yazık etmiştir.

Bu konuda, bir kabine için prensip olarak evet demiş olan Y.T.P. nin Grup tebliği çok politikacıya ibret yerine geçmelidir. İsmet Paşanın açık, berrak Ye sarih programı ile Y.T.P. nin, her mâmın namusunu korumak gayretinden başka ne sayılabilir ki?

Halbuki 1963 Türkiyesi kararlı, cessur, açık politika yapan politikacıyı ne kadar özlediğini ve öylesini bulduğunda nasıl baş tacı ettiğini şu son hafta içinde göstermiştir

Gerşkli dersi çıkarmamak yazık değil mi?.

Koalisyon

... tellaklar bile değişmedi

(Kapaktaki' fes)

Bu hafta Ankarada, uzun bir süredir, pek talihsiz bir kumpanyanın ki kendi arzulan, C.H.P. yi bir mânasız C.H.P. - A.P. koalisyonuna mecbur etmekti. Bu grup -en öndeki temsilcileri ve bayraktarları Emin Paksüt ile Coşkur Kırcaydı - CHP.-AP. koalisyonunun, düşünülecek bütün koalisyonlardan daha zayıf olduğunu bilmiyor, idrak etmiyor değildi. Böyle bir ortaklık marifetiyle memlekette hiç birşey yapılamayacağını da mükemmelen müdriktiler. - Zira, bu tadar zekidirler -. Ama böyle bir koalisyonun, kendi ekipleri için "sayılamıyacak kadar çok faydası" vardı. İsmet İnönü bu çeşit bir ortaklığa C.H.P. takımı başında katılmayacak ve İnönü-

İnönü ilk temasını müstakillerle yapıyor
Saçayağın sağlam ayağı

hükümet programında bulunan yuvarlak lâfların altalta dizilmesiyle meydana çıkan reform arzusu bir tezat teşkil etmektedir İsmet Paşanın söylediği bir zihniyettir, buna karşı söylenilen ise laftır. . İsmet Paşanın konuşmalarında gözler istikbale çevrik iken Y.T.P. de komplekslerin hâlâ maziye bakıp maziyle meşgul olmaları .la ayrı bir handikaptır. Nihayet, akla gelebilecek en zayıf hükümet olan C.H.P. - A.P. koalisyonu üzerinde çene yormak bir temize çıkmak, yahut haeline düştüğü için Turhan Feyzioğlunun C.H.P. yi mahvedeceğinden ciddiyetle endişe edenler - bu endişeyi yüreklerinde duyanlar C.H.P. Grupu içinde kahir bir ekseriyet teşkil etmektedirler - derin bir nefes aldılar. Turhan Feyzioğlu grupu diye bilinenler C.H.P. den evvel, zavallı-CKMP nin ocağına incir diktiler.

Feyzioğlu grupu, İsmet İnönünün yepyeni hüviyette bir hükümeti, Bağımsızların iştirakiyle CK.M.P..ile kurmak istediğini biliyorlardı. Halbunün. Parti içindeki vârisi resmen tescil olunacaktı.

Bu grup, krizin başından beri Hadiselerin İstikametini bir CHP.-A.P. koalisyonuna yöneltmeye çalışta, Ama, her seferinde şamar yedi. C.H.P. bir A.P. ile niçin, hangi alanda ortaklık yapabilirdi ki?. Bu biri ak, diğeri kara iki parti müştereken, hareketsizlikten gayrı neyi sağlayabilirdi ki? Basiret, bilhassa reform arzusu C.H.P.. ata Grupuna ve bütün bünyesine hâkim oldu, çabalar boşa çıktı. Aksine İsmet

İnönünün gizlenmek istenilen bir "açık vaziyet alışı" umumi efkârca bilindiğinde kozlar tersine döndü.

Bunu anlamayan bir C.K.M.P. oldu. C.K.M.P. nin bu haftanın ortasında. İnönü Y.T.P. ve Bağımsızlarla bir Reform Kabinesi kurma hususunda anlaşmaya vardığında düştüğü durum gerçekten yürekler acısı oldu.

"Faka basanlar"

Talihsiz partinin acıklı durumunu en iyi, İnönü ile Alicanın anlaşmalarını aşağı yukarı tamamladıkları saatlerde. Çarşamba günü, A.P. İlilerle temasa geçen C.K.M.P, ekibi gözler önüne serdi. Bir gün önce C.K.M.P. çıkardığı bir tebliğde, bir C.H.P.-A.P. koalisyonunu memlekete tavsiye ediyor ve bunun için gerekli aracılığı yapacağım bildiriyor, C.H.P. ve Bağımsızlarla bir koalisyonu reddediyordu, Hasan Dinçer bu cevabı Salı akşamı İnönüye getirdiğinde İnönü "Pek âlâ" dedi. Dinçer, bir arabuluculuğa İnönünün ne diyeceğini sordu. İnönü "Sizin bileceğiniz iş" dedi. Dinçer A.P. ve başvurdukları takdirde İnönünün reaksiyonunun ne olacağını sordu. İnönü" Sizin bileceğiniz iş" dedi.

Dinçer, Gümüşpaladan randevu istedi. Fakat Gümüşpala, rahatsız bulunduğunu bildirdi. Talihsiz C.K.M.P. idarecileri "Bundan istiskal çıkar" demediler. Bir defa, bir batağa girdiklerini hissediyorlardı. Dinçer Gümüşpala ile görüşemezse bir C.K.M.P. ekibi bir A.P, ekibi ile temas edemez miydi? Kendilerine "Buyrun bakalım" dendi.

Mustafa Kepir, Ahmet Oğuz, Cevad Okyakmaz ve Şerafiddin Konuray bir C.K.M.P. ekibi olarak AP yi ziyaret ettiler. Karşılarına Saadettin Bilgiç, Faruk Sükan, Cihat Bilgehan ve Genel Sekreter Orhan Süersan çıktılar. İki ekip uzun uzun tartıştılar. C.K.M.P. liler C.H.P. ile yapılacak bir koalisyonu övdüler. C.H.P. içinde bir "Kuvvetli Ekip"in buna ziyadesiyle taraftar olduğunu söylediler. Bahsettikleri "Kuvvetli Ekip"in Ç.H.P. ye hâkim bulunduğunu bildirdiler. Her halde Meclis koridorlarında, bazen C.H.P. lilerin tâ kendilerine "Bu parti içinde bizden vize alamayan hiç bir şey olamaz" diyen büyük şöhret Coşkun Kırcanm tafrasını kastediyorlardı.

Aslında, C.K.M.P. lilerin böyle bir inanca - yani, C.H.P. nin A.P. ile koalisyona yanaşacağı inancı - sahip olmaları için sebep yok değildi. C.K.M.P. nin bu Grup Kararını aldığı günün arefesinde Turhan Feyzioğlu ve ekibinden bazıları C.K.M.P. li bazı kimselerle temas ettiler, onları böyle bir karar almaya ittiler. İki tarafın zahiri sebebi "Bu A.P. yi bir defa daha açmaza almak"tı. Buna belki C.K.M.P. liler inandılar ve ertesi günkü Gruplarında bu oyunu oynadılar. Ama, ötekilerin görüşü şuydu: C.K.M.P. önce, Y.T.P, den evvel bir menfi cevap verirse Y.T.P. de mutlaka aynı istikamette karar alacaktı ve böylece C.H.P. - A.P. koalisyonu bir emrivaki olacaktı.

Bunların bilmedikleri, memleketin ciddi olarak muhtaç bulunduğu ve beklediği reformları gerçekleştirecek bir kabineden başka hiç bir hüküme-

Krutçefin Hazin İtirafları

Bizim sevimli kriptolar gayrıresmi patronları Krutçefin geçen gün partisinin Merkez Komitesi önünde söylediği sözleri okumuşlarsa kim bilir nasıl şaşırmışlardır.

Mesele şudur: Krutçef, şimdi Rusyada kimyevi gübre sanayiinin öncelik almasını istemektedir. Onun için, meşhur Gosplanda değişiklik yapılacak ve başka sanayi dallarında kesintilere gidilerek kimyevi gübre sahasındaki yatırımlar arttırılacaktır. Ama Krutçef bu konuda karşısında Gosplanın sorumlu mütehassıslarını, teknisyenlerini bulmuştur.

Rusyada Krutçef ile plancılar karşı karşıya gelirlerse kim kazanır? Şimdi bakın, kim kazanıyor: Krutçef bu "miskin plan dairesi"nln hareketsizliğine ve anlayışsızlığına bir güzel ateş püskürüyor. "Stalin devrinden kalma bu bürokratlar"ı "maden yiyicisi" olarak vasıflandırıyor ve onların endüstrideki her gelişmeyi sadece çelik istihsaline bakarak ölçmelerine tutuluyor. Krutçefe bunlar, kimyevi gübre sanayiine ayırılmak istenilen 1,7 milyar rublelik tahsisatın pek fazla olduğunu söylemişlerdir. Krutçef, hadiseyi Merkez Komitesinde anlatıyor:

"— Bizim plâncıların kimyevi gübre sanayiine 1,7 milyar ruble ayırmak için elleri titriyordu. Bu yoldaşlara anlatmak gerekti ki rakkam bizim memleketimiz için fazla değildir. Hele gübrenin tesiri ve sağladığı büyük fayda göz önünde tutulursa.. Bu maksatlar için gerekli kaynakların esirgenmemesi lanındır. Onlar 1,7 milyarı mı çok buluyorlardı. Ben 3 veya 4 milyarlık bir tahsisat istedim. Ancak ondan sonradır ki Gosplanın memurları daha fazla cüret gösterdiler ve gübre konusunda plân değişik istikamet aldı."

Ah, böyle bir hal bizde olsaydı,; plâncılara sorumlu devlet adamı itiraz etseydi ve onlar hakkında Krutçefin Gosplancılar hakkındaki sözlerini kullansaydi sevimli kriptolarımız sütunlarında neler ve neler yazarlardı.

Ama patron Krutçefin sevimli kriptolarımıza attığı kazık - tabiri mazur görünüz, başkası yoktur - bundan ibaret kalmamıştır. Rusyanın buğday sıkıntısını izaha çalışırken Krutçef aynı toplantıda demez mi:

"— Eğer Stalinin ve Molotofnn usullerini takip etseydik bu sene de buğday ihraç edebilirdik. Bakınız, onların usulü neydi: Memleketin bazı bölgelerinde halk buğdaya muhtaçken, hattâ insanlar açlıktan ölürken onlar buğday ihraç ederlerdi.

Evet yoldaşlar, memleketin bazit bölgelerinde, meselâ Kurskta 1947de insanlar açlıktan ölmüştür ve biz buğday ihraç etmişizdir. Bu, bir gerçektir."

Hem de Krutçef bunları ne zaman söylemiştir? İsmet İnönünün Türkiyede şunları söylediği zaman değil mi?

"— Totaliter rejimlerde kalkınma yapılırken bu çeşit açık şikâyetler yoktur. Çünkü o sistemlerde mahrumiyet çekenlerin sesleri işitilmez. Şikâyet yok zannolunur. Halbuki totaliter rejimlerde kalkınma temin olunabilen hallere ve konulara gelinceye kadar çekilen ıstırapların haddi, hududu bulunmaz."

Hani bizde, bir akıllı adam vaktiyle, Ulusta 1938'e kadar olduğu gibi 1938'den 1946-50 arasına, ayağının altına Nihat Erim tarafından karpuz kabuğu konuluncaya kadar da devri metheden Fatih Rıfkı Ataya bakmış da :

"— Siz bu devrin ne olduğunu, Falih onun aleyhinde yazmaya başlayınca anlarsınız.." demiş ya..

Onun gibi bir şey!

Ama Krutçef patron, sırası mıydı ya?

İnönü Grup salonunda Genel Sekreter Satır ile
"Durum Muhakemesi"

te C.H.P. nin katılmaması gerektiğini düşünen İnönünün ve C.H.P. Grupu ekseriyetinin, sadece Bağımsızlarla böyle bir programı Meclis önüne, olmazsa memleket önüne çıkarmakta kesin kararlı olduğuydu.

C.K.M.P. lilerin bütün hikâyeleri A.P, idarecilerini düşüncelerinin dışına çıkaramadı. Sadece Saadettin Bilgiç :

"Canım, bunların söylediklerini ben İki gün evvel basın toplantısında açıkladım" dedi ve A.P. omuz silkip geçti.

Bunun üzerine gece, C.K.M.P. liler çılgın halde bir faaliyete giriştiler. Her ne pahasına olursa olsun koalisyonda kalmak istiyorlardı. Bilhassa Bakanlar, yüzleri bem beyaz. CHP 'de Feyzioğlu grupuna, YTP'de Yusuf Azizoğlu grupuna telefon üstüne telefon ediyorlar, İnönüye şart olarak "CKMP 'nin de alınması" nin koşulmasını temine çalışıyorlardı. Durum bir ara gerçekten cıvık hal aldı. Eğer tekrar bir CHP - YTP - CKMP Hükümeti kurulursa bu, milletle alay etmek olmayacaktı da ne olacaktı? Madem ki gene aynı ortaklık işbaşına gelecekti bu beyler memleketi neden haftalardır buhran içinde yaşatmışlardı? Bunun bir ciddi yeti var mıydı ki?

Ama İnönü inanılmaz bir hata yaptı, daha bir kaç gün önce ilân ettiği ve o kadar beğenilen tutumunu unutarak "Reform Kabinesi" ni tekrar esti hamam haline getirecek adımı attı:. Dinçere "Ortaklığa sen de buyur."' dedi.

O anda da, işin bütün ciddiyeti tabii kaçtı.

Açık oyun

Halbuki İnönü bir ciddi Reform Hükümeti kurma çabasına sarmimiyetle ve büyük bîr realizm ile başladı. Haftanın hemen başındaki gün, Mecliste Başbakana ayrılan odada İnönü - yü elinde kalem-kâğıt. etrafına aldığı bağımsız milletvekillerine bazı şeyler anlatırken görenler Türkiyenin 1 numaralı devlet adamını dersteki öğretmene benzetmekten: kendilerini atamadılar.

Hükümeti kurma görevi kendisine verilen CHP Genel Başkanı o gün parti liderlerine randevu vermiş, ancak, daha evvel, bağımsız milletvekilleriyle görüşmeyi tercih etmiş, görüşme için bir buçuk saatlik bir zaman ayırmıştı. Hepsinin teker teker fikrini almasa bile, kurulması düşünülen hükümet fikrine aykırı olanlarla konuşacak: durumu izah edecek ve tasvip edip etmediklerini kendilerinden soracaktı.

Nitekim öyle oldu. İnönü, elinde kalem-kâğıt, karşısında oturan 4 senatör ve 15 milletvekiline :

"— Fazla vaktimiz yok.. Evvelâ bu işe karşı olanlar fikirlerini açıklasınlar, niçin karşı olduklarını söylesinler" dedi.

Bir gün evvel İnönüyle görüşen, A.P. C.H.P. koalisyonunda ısrar eden Kadri Özek cevap verdi":

"— Paşam. Gruptaki konuşmanızı inceledim. Böyle bir hükümet kurmak için göstereceğiniz çabada daima size yardımcı olacağız. Ancak, vaadettiğiniz reformlardan geri dönerseniz, karşınızda bizi bulacaksınız."'

İnönü gülümsedi ve Özeke kalemi uzatıp, kurulması tasarlanan reformcu bir 'hükümeti' destek!iyeceğine dair imza atmasını işaret etti. Özek imzayı memnuniyetle bastı.

Genç ve. gerçekten kendisinden böyle bir hareket ayrıldığı siyasî teşekkül yönünden - umulmayan bir milletvekili, İnönüyü en fazla terleten bağımsız oldu. MP'den istifa eden Şaban Keskin, büyük bir ciddiyetle İnönünün karşısına oturdu ve :

"- Peki Paşam, bahsettiğiniz reformlar- nelerdir? :Vergi reformu diyorsunuz, meselâ.. Bu. istihlâk maddelerine yapılacak zamlar mıdır, yoksa vergi 'adaletini göz önünde tutan, gerçekten batılı bir reform hareketi rai olacaktır? Yeni vergileri yine fakir halkın sırtına mı yükleyeceksiniz? Büyük zenginlerin devlet gelirine daha fazla iştirak etmelerini mi sağlıyacağız?." diye sordu.

İnönü, Keskini gülümsiyerek yanına oturttu. Dosyasından bazı notlar çıkardı ve :

"- Şimdi Plânlama Dairesinden

İnönü — Gümüşpala
Ak ile kara

geliyorum. Orada bazı konularda incelemelerde bulundum. Sana, Türkiyenin durumunu ve yapmak istediklerimizi anlatayım" dedi.

Sonra, millî gelir durumunu; iniminin sebeplerini, bütçenin vaziyetini, Plânın tatbiki için gerekli iç finansman kaynaklarının neler olduğunu bazı rakamlar söyliyerek Keskine anlattı. Genç milletvekili, itiraz etmeden, dikkatle dinledi ve tatmin edilmiş şekilde İnönünün elinden kalemi aldı, yeni bir hüviyetle kurulacak hükümeti destekliyeceğine dair imzasını, sessiz sedasız attı.

Bağımsız milletvekilleri bu konuşmayı dikkatle dinlemişler ve sonucundan memnun kalmışlardı. Hepsi, açık taahhütlerini bildirdiler. İnönü, kendilerini uğurlarken Pek memnun görünüyordu. Bağımsızların yüzlerindeki ifade ise, durumu açıkca anlatmaktaydı.

Ertesi gün bağımsız milletvekilleri, Meclis koridorlarında azimli bir hava içinde, dolaşmaya başladılar. İnönü kabineyi sadece kendileriyle kursa bile, bu işi sonuna kadar destekliyeceklerini ,ve reformist bir kabinenin Türkiyenin pek çok işini kolaylıkla halledebileceğin! belirttiler. Üstelik, kurulacak hükümete bir de isim buldular : "Reform Kabinesi"

Ancak, bunun yanında, bağımsızlardan bir ekalliyet tamamiyle tersine hareket etti. Y.T.P.'den ayrılan bir grup. AP'ye yanaşmayı ve AP içine girmeyi," kendi geleceği için daha uygun buldu. Bunlar, Sadık Perinçek ve arkadaşlarıdır. Seçim bölgelerindeki kuvvetlerini muhafaza edebilme gayretinden doğan bu tutum, bu kişileri A.P'ye doğru kolaylıkla itti.

C.K.M.P. ve ötekiler

İnönünün önce Bağımsızlarla görüşmesindeki inceliği C.K.M.P. anlayamadı. Bunda, bizatihi şaşkınlıkları kadar kendilerinin kulaklarına fısıldanan maksatlı tahrikler, de rol oynadı.-İnönü, niçin evvelâ Bağımsızlarla anlaşmıştı? Böylece, bir vakitler sahiden bir şeyler ümit ettiği C.K.M.P. ye göstermek istiyordu ki, kendi 175 kişisine katılan 25 bağımsızla Mecliste 200 kişilik bir kuvvet teşkil etmektedir. Buna, 25 kişisiyle C.K.M.P. katılırsa memleket özlediği Reform Kabinesini bulacaktır. Nitekim İsmet İnönü Hükümette ortaklığı sadece Hasan Dinçere teklif etti: Öteki liderlerden, kurulacak Reform Kabinesini destekleyip desteklemeyeceklerini, desteklerler se nasıl destekleyeceklerini sormakla yetindi. C.H.P. Genel Başkanı bu davranışının sebebini daha sonra, beklenilmedik bir tarzda hareket eden Y.T.P. Genel Başkam Ekrem Alicana açık açık söyledi. Y.T.P. den bir ümidi yoktu. Alican ile geçinememişlerdi. CKMP den daha ümitliydi. Ama Y.T.P nin memleketin böyle bir dar zamanında sorum almak olgunluğunu göstererek geçirdiği parlak imtihan kendisini teshir etmişti. C.H.P. Genel Başkanı bunda samimiydi, zira kul-

Postacı kapıyı bir defa çalar!

Her memleketin tarihlinde, devrin özel şartları dolayısıyla hiç beklenilmedik kimselerin Parlamentoya, şu veya bu etiket altında girdikleri ve orada bir kuvvet teşkil ettikleri olmuştur. Eğer bunlar fırsatı iyi değerlendirirlerse politikada kalırlar, şan. şeref ve şöhret yaparlar . memleketlerine hizmet fırsatını bulurlar. Tok. tesadüfen yükseldikleri seviyede kimseler değillerse en kısa zamanda silinirler ve bir daha adlarını dahi hatırlayan kolay kolay çıkmam. Bugün Fransa'da, vaktiyle bir Poujade'ın bulunduğunu ve Pujadizmin kuvvetli bir rüzgâr gibi Fransanın siyaset hayâtı üzerinde estiğini bilen, düşünen kaç kişi vardır ki?.

1961 seçimleri bizde bir nevi özel şartlar" içinde yapılmıştır. Bunun neticesi olarak Parlâmentoya bazı kuvvetler girmiştir. Bunların, mutlaka normal şartlar altında yapılacak önümüzdeki seçimde yerlerini muhafaza edebileceklerini sanmak için ziyadesiyle hayalperest olmak lazımdır. Nitekim Mahalli Seçimler ölüm canını çalmıştır. Unutmamak lâzımdır ki Mahallî Seçimlerde adayların şahısları bir rol oynamış, bu sayede bazı küçük partiler, isimlerini duyurmak fırsatını bulmuşlardır. Ama, Genel Seçimlerde böyle bir şans. da mevcut değildir.

Şu anda memleket Parlâmentodaki bu temsilcilerden yapıcı bir rol oynamalarını istiyor. Yapıcı bir rol oynarlarsa Türkiyede bir Üçüncü Kuvvetin lüzumuna, faydasına, hatta zaruretine geniş ve iyiniyetli kütleleri inandırmak fırsatını elde edeceklerdir. Halbuki bunların yaptığı sadece menfi bir rol oynamak, ortalığı karıştırmak, istikrarlı bir hükümetin kurulmasını küçük, basit hesaplarla engellemektir. CKMP eğer CHP ile bir ortaklığa girerse erirmis! YTP eğer AP li bir koalisyonda yer alırsa kaybolurmuş! Onun için de CKMP bir CHP koalisyonunu sabote edecektir. YTP balon söndürmek için AP nin ortaklık teklifini kabul eder görünecektir. Bir o yana, bir bu yana yalpalar vurulacaktır, memleketin ne zarar göreceği hiç düşünlilmeksizin "AP iktidara gelsin ki, yıpransın", "C.H.P. koalisyonu A.P. ile yapsın" tarzında vaziyetler alınacaktır. Bu variyetler de, hep itibar, kuvvet kazanmak, bir şans elde etmek hayalinin neticesidir.

Poujode
Bizimkilerin *fransız,*

Ne gaflet!

Demokratik hayatın bu onsekizinci yılında sanki millet, sanki memleket anlamıyor, notunu vermiyormuş gibi.. Ya fikir, ya prensip, ya yol gösterine, icraat teklif etme? Hayır! sadece, manevra! Millet ve memleket yolunu şaşırarak Parlâmentoya girmiş bulunan böyle tipleri istihfafla seyrediyor. Bunlar, bir iyi iş yapmak için ellerinin ucuna gelmiş fırsatı yitirirken bir şeyi unutuyorlar: Postacının kapıyı iki değil, sadece bir defa çaldığını!

Kapı şimdi, işte bu sesle sarsılmaktadır.

Ya, 1945'ten önce?

İsmet İnönü, Reformca bir Kabine karmak gayretlerini terketse de terket de onun geçen hafta söylediği sözlerle CHP. bir seçim beyannamesi kazanmış olmaktadır. Gönül isterdi ki İnönü bir saman alevi gibi kalmasın, ve cesaretle çıktığı yolda cesaretle adımlarım da atsın. Ama, timdi yeniden karmaya çalıştığı pestenkerâne hükümet bu ümitleri azaltmıştır. Buna rağmen CHP. o beyannameyi unutmamalıdır.

Böyle bir beyannameye lüzum vardı.

C.H.P. nin bilinen son "Büyük Beyanname" si 1957 seçimlerinde eline bayrak olarak aldığı beyannamedir. Nisbi temsilden Anayasa Mahkemesine ve grev hakkından planlı kalkınmaya, bu beyanname bugün tamamile gerçekleşmiştir. Gerçekleştiği için de eskimiştir. Bugün Türkiyede artık kimse Anayasa Mahkemesini veya grvi tartışmıyor, konuşmuyor. Hatta bunları, bir zamanların - sonun şurasında altı yıl öncenin- hayati konuları olarak hatırlamıyor bile.

Şimdi Türkiyede sağlam, canlı ve sıhhatli kuvvetler bir geri kalmış memleketin ekonomik ve sosyal şartları olan şartlarımızın nasıl değiştirileceğiyle meşguldür. Toprak reformu nasıl olacaktır? Vergi vermeyen türk zenginleri nasıl vergilendirilecektir? Milli gelir nasıl arttırılacak ve kelle başına prensipte düşen 1600 lira nasıl adalet çerçevsinde çoğaltılacaktır? Devletin kadrosunu teşkil edecek elemanlar nasıl yetiştirilecektir? Teknik eğitim nasıl teşvik olunacaktır? Üniversiteli yurdunda, arkadaşlarıyla bunu görüşüyor. Subay kışlasında bunların cevabını arıyor. Öğretmen okulunda veya çevresinde buna kafa yoruyor. Yepyeni bir nesil yepyeni meselelerin çözüm yolunu soruyor. İnönünün aldığı vaziyet bunun ışığım getirmiştir. Başka heveslerin teşvikçilerinin bu ışık önünde şu anda gözleri kamaşmış olmasının sebebi budur. Şimdi bütün C.H.P., liderine ayak uydurarak silkinip tozlarından kurtulmalı ve 1963'ün programına 1957 programına sarıldığı aşk, iman ve şevkle sarılmalıdır

Memleketin kurtuluşu, toplumun tarifsiz karışıklıklar içinde düşmesi artık sadece buna bağlıdır.

Bu fikirleri tutan, ama bunların çok partili bir açık rejim içinde gerçekleştirilemeyeceği yolundaki karamsar ve bazen başka rüzgârlardan mülhem düşüncelerini topluma aşılamak için gayret sarfedenler şimdi bunu söyleyebiliyorlar: "Bunların tartışılması bile 1945'ten bu yana yasaktı; şimdi mi kıymetti oldular? Bunları söyleyenler komünist diye inim inim isletilirdi. Bugün, Hükümetin Başı bunu söylüyor!"

Peki ama, neden ele alman tarih 1945'tir.? Bunlar 1945ten önce tartışılır mıydı ki? Bunlar 1938ten evvel tartışılır mıydı ki? Yoo!

Sebep basit: Savunulan, tadı damakta kalmış bir kapalı rejim, bir tek parti idaresi, bir otoriter sistemdir. Ee o, 1945'in gerisindedir. Öyle olunca, cımbızla elbette 1945 tarihi takvimin yaprakları arasından çekilip alınacaktır.

Gidi, viskici sosyalistler! Sosyalizmin değil, kendilerine viski bardağını daha kolay sunacak idarenin peşindedirler.'

landığı ölçü sahiden buydu,

İnönü Dinçeri kabul edip kendisiyle görüştükten sonra, CKMP nin yeni hükümette büyük destek olacağı zannına kapılanlar, bir gün sonra, durumun tamamen başka olduğunu gördüler. Dinçer Grupun fikrini almayı ve kararı ona göre vermeyi uygun buldu. Koalisyon yarışının ilk sürprizi böylece ortaya çıktı: CKMP toplandı ve tebliğ yayınladı! Tebliğ acemi bir nasihatçının kaleminden çıkmıştı. C.H.P. ye ban tavsiyelerde bulunuluyordu. A.P. ile yapılacak koalisyonun son derece kuvvetli bir hükümet ortaya çıkaracağından bahsediliyor ve bu konuda C.K.M.P. nin kendilerine yardımcı olacağı belirtiliyordu. Her halde CKMP bir CHP - CKMP - Bağımsızlar koalisyonunu reddediyordu.

Küçük partide bu hava, mahalli seçim sonrası bazı milletvekillerinin derin derin düşünmeleri neticesi esmeğe başladı. CKMP, Çankırı gibi yerde AP ye. mağlûp olmuş, 1961 seçimlerinde alman oyların çok azı alınabilmişti. İşte, Nurettin Okun -Meclis Başkan vekilidir- başını çektiği Çankırı grupu, CHP ile bir ortaklığın hemen karşısında yer aldı. Zira bu grup, yakında AP asfaltları üzerinde arz-ı ondam etme kararındaydı.

Bir yandan öbür yana

Koalisyon yarışının ikinci ve daha büyük sürprizini YTP yaptı, YTP işin başlangıcında, büyük karışıklıklara sahne olacak bir siyasi teşekkül olarak göründü. Nitekim, Genel Başkan Alican. sureti katiyede bir AP-CHP ortaklığına taraftardı. Alican bu konuda fikri sorulduğunda, şöyle dedi:

"— Biz, işin başından beri,CHP-AP ortaklığının çok kuvvetli bir hükümet teşkil edeceğini savunuyoruz. Ama, Dize yapılacak bir teklifi incelemeğe hazırız. Grup kararına uymak vazifemizdir."

YTP liderinin bunu söylediği sıralarda, YTP içinde büyük cereyanlar gelişmekteydi. Haftanın başında pazartesi akşamı Alicana. kendisinin son derece itimat ettiği bir dostu telefon etti ve şu haberi verdi:

"— Beyfendl, Gökay Hükümete katılma konusunda büyük çapta faaliyet gösteriyor. Benim bildiğim kadar, 15 kişiyi teker teker bu konuda ikna etti. Hocanın fikri biraz da ileri.. Dikkat edin, Başbakan Yardımcısı galiba sız değil, o olacak!."

Haber, Alicanın kılını bile kıpırdatmadı. Telefon eden dostuna, bütün soğukkanlılığıyla merak etmemesini söyledi.

Alicanı ertesi gün Grupta görenler, bir fevkalâdelik sezdiler. Genel Başkanın durumu değişmişti. Gruptaki hava da oldukça değişikti. YTP için de 15-20 milletvekili. Türkiyede yani bir çığır açacak bir hükümete behemehal katılmanın doğru olduğu fikrini savunmakla ve adamakıllı ayak direr inekteydiler. Bu milletvekillerinin büyük kısmım AP den gelenler teşkil ediyordu. Orhan Apaydın, Evliyaoğlu, Kapanlı ve bunların yanında Gökay Grupa hakim görünüyorlardı. Her ne kadar Sivas grupu ve Halit Zarbun ekibi büyük ayak oyunlarına girmişler ve etraflıca kulis yapmışlardıysa da, ilk grupun ümidi yine de fazlaydı.

Alican konuşmaya başladığında, YTP li siyasîler evvelâ Alicanın ne dediğini anlamakta güçlük çektiler. Genel Başkan, katılma ve katılmama arasında bazı şeyler söylüyor, meseleye tam manasıyla inmiyordu. Ayrıca, AP-CHP koalisyonunun en iyi çare olduğunu belirtiyordu. Reformist bir hükümetin faydalarına inandığım beyan eden Alican, her şeye rağmen dışarda kalmanın faydalı olacağı kanaatinde görünüyordu.

Ama daha sonra, konuşmasının

havası birdenbire değişti.

Alicanı, bir zamanlar büyük rakibi olan Öçten takip etti. Öçten evvelâ. Genel Başkanını, AP li kabine konusunda yaptığı temaslar ve verdiği demeçler yönünden suçladı. Hattâ:

. "— Bir devlet adamının bu gafları yapması affedilmez" dedi.

Öçten, hükümete katılmama fikrini seçmen yönünden savunuyordu. YTP bir kere AP ile ortaklık kurma çabasından zararlı çıkmıştı. DP nin mirasçılarından büyüğü bunu istismar edecekti. Bir de, yeniden CHP ile ortaktık kurarlarsa, esasen bir damlacık kalan YTP tamamen ortadan kalkacaktı. Hata üstüne hata işlemek doğru değildi.

Sabahattin Orhon. Öçtenin tezinin aşın savunucusu oldu. Ama her iki hatibin sözleri de havayı fazla değiştiremedi.

Yeni bir ses

İşte, YTP Grupunun bu dakikalarında kısa boylu, tatlı bir doğulu şivesiyle konuşan bir milletvekili ortaya çıktı. Milletvekilinin adı Adnan Araldı. Aral, uzun müddetten beri YTP nın politikasını değiştirmesini savunan, ölüler üzerine politika bina etmenin aleyhinde konuşan ve zaman zaman köklü reformların yapılmasını bağıra çağıra söyleyen genç bir milletvekilidir.

Aral, AP ve CHP yi suçluyordu. Her iki partinin kavgasının memlekete büyük çapta zararlı olduğunu söylüyor ve YTP nin ikisinin arasına girmesinde fayda umuyordu. Ayrıca, CHP'nın yalnız başına hükümet kurmasında bir inhisarcılık zihniyetinin mevcut olduğunu, böyle bir iktidarın "azınlık diktası" olacağını belirtiyordu. AP. iktidarının ise anarşi ve keşmekeş doğuracağını, bir "çoğunluk diktası" nın ortaya çıkacağını ifade etmekteydi. YTP, hükümete katılmakla bunlar» engel olabilirdi.

Genç milletvekili, daha sonra reformlar konusuna temas etti. YTP nin türk siyasî hayatında gerçek yerini bulması için Alicanın bir zamanlar söylediği sözü hatırlattı ve :

"— Genel Başkan bir zamanlar. CHP nin inhisarcı zihniyetine mâni olmak için CHP den daha samimi ve ileri atatürkçülüğe ve 27 Mayısçılığa bağlanmamız gerekmektedir, demişti. İşte, o gün gelmiştir" dedi.

Aral daha sonra, İnönünün reformlarla ilgili deklârasyonuna temas etti. CHP Genel Başkanını bu konuda daha cesur görmeyi istediğini; meselâ, vergi reformu derken, verginin adını koyması gerektiğini ;zirai reform derken, bunun nasıl olacağını belirtmesini istedi. Genç milletvekili, YTP içinde bulunanların en az CHP kadar reformist olduklarını belirttikten sonra şöyle dedi:

" Reformlar, Anayasamızın 10. ve 41. maddesinde belirtilmiştir. Sayın İnönüden, Ankarada şu günlerde halkın hizmetine giren bir tiyatroda temsil edilmekte olan Godot'yu Beklerken adlı oyunu seyretmesini isterdim. Savunmakta güçlük çektiğimiz Anayasamızın ilkelerini ve hedeflerini o eserde oynayan sanatçılar, ceplerindeki üç-beş kuruş ve alınlarından damlayan ter damlalarıyla nasıl savunuyorlar!. Evet reformu, hem de öylesine bir reformu biz de. istiyelim.."

Genç milletvekili bundan sonra, YTP nin koalisyonda vazife aldığı sıralarda büyük hatalar yapıldığını belirtti. YTP için, CHP nin dümen suyunda olduğu söyleniyordu. Ama aksine YTP, AP nin dümen suyundaydı ve bu politika YTP'yi mütemadiyen hüviyetinden uzaklaştırmıştı.

Aralın konuşması müsbet şok tesiri yaptı.

Aral ayrıca, garip bir hareketle de karşılaştı. Yusuf Azizoğlu uzun zamanden beri takım arkadaşına -Aral Diyarbakır milletvekilidir- iltifat etmemekteydi. Bir ara Aralın yanına yaklaştı ve:

"— Gözlerinden öperim.. Tebrik ederim Adnan! Tam yaraya parmak bastın!" dedi.

Bu gibi davranışlar, YTP de görülmiyen şey değildir, öyle ki, bir kaç gün evvel CHP ile koalisyonun, hela İnönünün başkanlığındaki bir koalisyonun tam manasıyla karşısında olanlar, bugünlerde bambaşka havalar çalmaktadırlar. Nitekim Azizoğlu, bundan bir müddet evvel "İnönüye Üçüncü Koalisyonu kurdurmak, onun De Gaulle olmasını ve öyle hareket etmesini sağlamak olacaktır" demekten çekinmemiştir. Gene koalisyona katılma taraflısı Esat Kemal Aybarın, AP ye transfer fikrini açıklamasının üzerinden birkaç gün ya geçmiş ya geçmemiştir. Ama hava ve ağır basan bazı milletvekilleri, Aybarı Hükümet ortaklığının büyük taraflısı yapmıştır.

Kulağa Küpe

Otobüs Peşinde..

Bu hafta, Hasan Dinçerin C.K.M.P. *sine Başkentte verileh isim :*

"Japon intihar pilotu!"

C.K.M.P. Grupu Koalisyon konusunu görüşüyor

Yan yattı, çamura battı

Devamında fayda var..

YTP Grupu o gün, saat 16'da toplanmak üzere dağıldı. 16'da yapılan toplantının havası biraz daha değeşiti. CHP. nin karşısında olmayı ha yatlarının idamesi - daha doğrusu, mil letvekillerinin - için prensip edinenlerin sesi biraz daha kısık çıktı. Orhan Apaydın meseleyi enine boyuna inceledi ve hükümet ortaklığının faydalarını belirtmeğe çalıştı. Kapanlı, AP den gelenlere yapılan hücumların yersizliğinden dem vurdu ve YTP li arkadaşlarına kırgın olduğunu belirtti. Cevdet Gebeloğlu, CHP nin yanında olmayı suç saydı! Mithat Sanın bu konuda söylediklerini sadece kendisi anladı. Esat Kemal Aybar, şiddetli bir ortaklık taraftarıydı. Azmi Erdoğan, YTP den ayrılmalar olacağını, buna CHP ortaklığının sebep teşkil edeceğini belirtti. Halit Zarbun, ortaklığa ateş püskürüyordu. Hayri Mumcuoğlu, Adnan Arala iştirak ettiğini daha evvel belirtmişti. Raif Aybara gelince, o, Genel Başkanı Alicanın söylediklerini hafifçe tekrar ederek, ortaklığa katılmamanın - Aydın Yalçın da aynı fikirdedir- faydalı olacağını söyledi.

YTP Grupu, bir karara varamadan dağıldı. Ertesi gün için taraflar dişlerini bilediler. Ancak Recai İskenderoğlu ve Adnan Aralın başını çektikleri genç YTP Grupu, Çarşamba sabahı zinde ve hazırlıklı geldi. Müzakereler reform gerçekleri üzerinde düzenlendi. Genel Başkan Alicanın konuşması durumu açıkça belli ediverdi. Alican. CHP den daha reformist olunmasını istiyor, sadece Anayasanın gösterdiği çerçeve içinde değil, hattâ daha da ileri gidilmesinin Türkiye için yararlı olacağını söylüyordu.

İskenderoğlu, Aral ve Orhan Apaydının sürüklediği genç grup, Alicanın küçük bir desteğini görünce birden güçlendi. YTP Grupu, saat 13'e doğru yüzleri güldüren kararını aldı. Ama almadan evvel, bilinen çıkışlar yapıldı. Zarbun bir önerge vermiş ve CHP ile hiç bir ortaklığa girilmemesini teklif etmişti. Önerge sadece 4 oy alabildi. Zarbundan başka Güner Sarısözen, Ahmet Çekemoğlu ve Ali Dizman oylarını bu yönde kullanmışlardı. Prensip olarak, "katılma ve masaya oturup şartları görüşme" esprisini taşıyan diğer bir önerge biraz daha muhalif oy toplıyabildi. 8 kişilik bir topluluğun "Hayır" demesine karşılık, Grupun çoğunluğu "Evet" dedi. Bunların içinde Rifat Öçten bile mevcuttu!..

YTP Grupu vakit kaybetmedi. İnönüyle Alican gene karşıkarşıya geldiler. Alican, Grupunun aldığı kararı bildirdi. YTP den İnönü nasıl bir destek istiyordu?

CHP Genel Başkanı, YTP liderine bu konudaki görüşünü derhal söyledi :

"— YTP li ve bağımsızların katıldığı bir hükümet hayırlı olur. Bilhassa sizin, kurulacak hükümette görev almanızı arzuluyorum.."

Alican CKMP li bir koalisyondan bahsetti, fakat İnönü reddetti.

YTP Grupu bu görüşmenin hemen akabinde - saat 17.30 da - toplanabildi, Alican görüşmelerinin müsbet raporunu verdi. YTP nin gruplarının İdare Heyetleri o gece toplandılar.

YTP liler, iki kişilik heyetler tarafından yapılacak "müşterek görüşlerin tesbiti" çalışmalarında savunacakları görüşleri hazırlarlarken İnönü kendi partisinden bazı kimselerle görüştü. CKMP nin kulağına o şahane intihar kararını fısıldamış bulunanlar bu partinin de koalisyona alınmasını, her halde vicdanlarını rahat kılmak için savundular.

İsmet İnönünün bir hafta içinde 180 derecelik bir dönüşle, hiç bir şey yapamayacağı aşikâr bir "Eski Kabille" ye tekrar sarılması haftanın acı hayal sukutunu teşkil etti. Bu satırların yazıldığı sırada Reformcu Kabine tamamiyle suya düşmüş bulunuyordu. Ama milletin "Peki. bunlar neden istifa etmişlerdir? O günden bu yana değişen nedir?" sualini buruk bir şekilde sorma sına hiç kimse mani olamayacaktır. Bu vebalin altındaki adam ise. İsmet İnönün ta kendisidir.

İnönü, bütün rakiplerini şu anda mat etmiş durumdadır. Bunda şüphe yok. Hepsinin burnu sürtülmüştür. Gümüşpalasından Alicanına. Alicanından Dinçerine kadar...

Fakat bu, bir satrançcının zaferidir.

Yoksa, bir geri kalmış memleket liderinin değil!

Ahmet Oğuz
Sır ve ser

Zabıta

Mızrak ve çuval

Bir garip "Hırsız-Polis Hikâyesi" bugünlerde Ankaranın Dışişleri Bakanlığı ile Ticaret Bakanlığı Dış Ticaret Dairesi çevrelerini, yani bizi dışarda temsil eden ve bağlı bulundukları bakanlığın adı ne olursa olsun "Hariciyeciler" diye bilinenlerin çevrelerini ziyadesiyle meşgul etmektedir. Hikâyenin kökü oldukça eski bir tarihe dayanmaktadır. Mesele, Güney Amerikada Ticaret Ataşesi olarak bulunan bir türk diplomatın kaçakçılık ithamı altında kalışıyla ilgilidir. Ama meselenin dillerde sakız olmasının sebebi, nedense her iki ilgili bakanlığın da garip bir ısrarla "sus-pus oluşlarıdır.

İçinde bulunduğumuz haftanın ortalarında Çarşamba günü bir AKİS mensubu ile Ticaret Bakanı Ahmet Oğuz arasında bu konuda son derece ilgi çekici bir konuşma geçti. AKİS mensubu bundan bir süre önce bahis konusu Ticaret Ataşesinin adının bir kaçakçılık olayına karıştığını ve olayın Güney Amerika memleketi basınında geniş yankılar yaptığını öğrenmiş, hadiseyi bir kere de bu en yetkili ağızdan dinlemek istemişti. Gazetecinin ısrarları önce hiç bir sonuç vermedi. Oğuz bu konuda aydınlatıcı tek kelime dahi söylemek istemiyerek olayı mümkün mertebe hasır altı etmeğe çalışıyordu.

Bakan evvelâ, dedikodulara fazla itibar etmenin doğru olmadığını ve daha sonra da meselenin tahkikat konusu bulunduğunu ileri sürdü. Nihayet gazetecinin sorularına daha fazla dayanamıyarak baklayı ağzından çıkardı:

"— Canım, niye böyle söylüyorsunuz? Biz araştırdık, soruşturduk ve öğrendik ki adı geçen ataşemizi kaçakçılıkla itham eden General de kaçakçılık yapmaktadır."

Oğuz böylece, Generalin kendi kusurlan sebebiyle başkalarına dil uzatamıyacağını söylemek istiyor gibiydi. Ancak bunun, skandali ne dereceye kadar mazur gösterebileceği meçhuldür. Ticaret Bakanı bu konuda herhangi bir şey söylemekten kaçınmakta ve :

"— Bu meseleyle ilgili asıl dokümanlar Dış İşleri Bakanlığındadır. Oraya müracaat ediniz" demektedir.

Fakat meselenin Dış İşleri Bakanlığı ile ilgili kısmı da başka bir muammadır ve bu bakanlığın yetkilileri de aynı konuda gazetecilere muhatap olarak Ticaret Bakanlığını göstermektedirler. Şimdilik her iki bakanlıkla prensip, ser verip sır vermemektedir.

Atlantiğin âteşinden haber

Başkentteki diplomatik çevrelerde türlü şekillerde anlatılan olay bundan bir yıl kadar geriye, 1962 sonbaharına kadar uzanmaktadır. O tarihte bir Güney Amerika banşentinde çıkan gazeteler iri puntolu harflerle o başkentte bulunan diplomatların kaçakçılık yaptıklarını açıkladılar ve haber kaynağı olarak da kendi Dış İşleri Bakanlıklarını gösterdiler. Ancak haberde kaçakçılık yapan diplomatların kimler oldukları veya hangi sefarete mensup bulundukları belirtilmiyor, genel olarak "bazı diplomatlar" diye bahsediliyordu. Gazetelerin bir kaç gün kadar devam eden bu yayını başkentte bir anda günün diplomatik meselesi haline geldi. Tünü sefaretlere mensup hariciyeciler bir araya geldiklerinde bu meseleyi görüşüyorlar ve ' belki de bir kaç kişi için doğru olan bu isnadın istisnasız bütün sefaret mensuplarım töhmet altında bıraktığım ileri sürüyorlardı. Diplomatlar duruma bir çare aradılar ve nihayet aralarından kendilerini temsilen duayyenin Dışişleri Bakam ile görüşmesine karar verdiler.

Elçi Bakana bir kaç kişinin şansında bütün bir kordiplomatiğin zan altında bırakıldığını ve eğer suçlu varsa bunun isminin açıklanması gerektiğini söyleyecekti. Hattâ diğer sefaret mensupları da herhangi bir siyasî skandala karşı Dış İşleri Bakanını desteklemeyi ve böylece Hükümetin işini kolaylaştırmayı, karar altına almışlardı.

İki diplomat arasındaki konuşma son derece gergin bir hava içinde geçti. Bakan bütün ısrarlara rağmen isim vermiyerek, soruları sadece:

"— Böyle bir kaçakçılık olayı vardır. Ancak isim , tasrih etmek doğru olmaz" sözleriyle cevaplandırdı.

Mesele bu görüşmeden sonra büsbütün alevlendi. Nihayet diplomatlar içlerinde hiç kimsenin böyle bir şey yapmayacağını basına açıklamağa karar verdiler. İşte bu açıklama bardağı taşıran son damla olda Devletin gümrük işlerine bakan bir general, diplomatların açıklamasına karşı bir demeç vererek:

''— Kaçakçılık yapan diplomat, Türkiye Büyük Elçiliğine mensuptur ve bu işi itiyat haline getirmiştir" dedi.

Bu sözler Türkiye Büyükelçiliğinde bir çok tesiri yaptı. Gerçi kısa bir süre önce eski Ticaret Ataşesi adına - ataşe o günlerde Güney Amerikadan ayrılarak Avrupadaki yeni görevine başlamıştı- Hong Kongtan gelen tür sandık, gümrükte alıkonmuş ve bir süre sonra iade edilmişti ama hiç kimse olayda bir kanun dışı taraf olabileceğini aklından geçirmemişti.

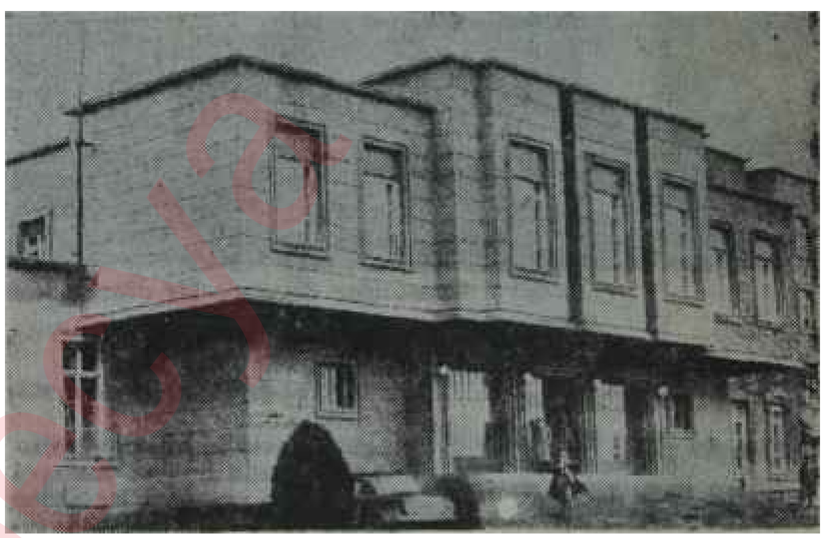
İhbarın kaynağı

Böylece gazeteler nal kadar harflerle Türk diplomatlarının kaçakçılık yaptığı haberlerini basmakta bir süre daha devam ettiler.

Bir söylentiye göre orada ticaret yapan bir türk tüccarın evi polis tarafından basılmış ve tüccar, evindeki odalardan birinin kapısına Türkiyenin ora Büyükelçiliğinde çalışmakta olan bir türk diplomatını kartını iliştirerek, "Bu odaya giremezsiniz, zira burada bir Türk hariciyeci oturmaktadır" demişti. Ancak polisler bir süre sonra ellerinde arama vesikası olduğu halde dönmüşler ve biraz evvel giremedikleri odayı araştırdıklarında büyük çapta kaçak eşya ele geçirmişlerdi. Polisler tarafından tevkif edilen tüccar çeşitli kurtuluş çarelerine başvurmuş ve nihayet:

"— Eğer beni serbest bırakırsanız, size çok daha büyük bir kaçakçılık olayım ihbar ederim" demişti. Gene söylentilere göre tüccarın polise ihbar ettiği kaçakçılık olayı Ticaret ataşesinin Honk Konga ısmarlamış olduğu bir sandık fildişi biblolarla ilgilidir ve bu sandığa el konduğunda içinde fildişi biblolardan başka şeyler de bulunmuştur.

Ancak hâla anlaşılmayan nokta bütün bu olayların ve Güney Amerikada bu meseleyle ilgili olarak yayınlanan haberlerin Ankarada niçin sır gibi muhafaza edilmekte olduğudur.

Ticaret Bakanlığı binası
Kapıların ardına bakalım

T A R i H

Osmanlılar devrinde bir oturak âlemi
Ah, bir de viski olsa!..

Osmanlılar

Tıpkı bugün gibi!

Üstad Reşat Ekrem Koçunun "Dağ Padişahları" adlı bir eseri çıkmış bulunuyor. Bu nefis eserde, Osmanlı İmparatorluğunun anasından emdiği sütü burnundan getirmiş otorite düşmanı sergerdelerin, Celali adı verilen asi eşkıyanın hikâyeleri anlatılıyor. Bunlardan biri de Sakarya Şeyhidir.

Sakarya Şeyhini anlatan tazı, bir takım demagogların, asılları ve asıl hevesleri ne olduğu halde milleti nasıl kandırdıklarını o kadar güzel gözler önüne sermektedir ki.. Bunlar, bugün de ortalardadırlar. Ama artık tekkeler bir takım gazetelerdür ve kıvrak köçekler bir takım kıvrak kalemlerdir. Sakarya Şeyhi, mutlaka bu yeni tipi kafada hemen canlandıracaktır. İşte, Reşat Ekrem Koçunun kalemiyle Sakarya Şeyhinim portresi ve macerası!

Onyedinci asrın ilk yıllarında Eskişehir ile Bilecik arasında Bozdağ'da Sakarya nehri kıyısında bir bektâşi tekkesi vardı. Önünde koca nehir gürül gürül akar etrafı çam ormanları ile kaplı, haşmetli bir güzelliğin ağuuşunda, uzaktan bakılınca şahin yuvası, içine girilince, mermer döşeli avlusu, avlusunda fıskiyeli havuzu, derviş odaları, şeyh köşkü, semahanesi, misafirhanesi ile türk yapı sanatının bir bediası idi. Kapusunun tahta kanatları üstüne güzel bir hat ile: "Girene kapumuz açık, yiyene aşımız hazır!." yazılmışdı.

Burada yaşayan canların, gül gibi kokmasalar dahi, yeşil yapraklar ortasında açmış al, sarı mor yaban şakayiklerini andıran bir hayatı vardı; ilim ile irfan ile ilgisi olmayan, bir güzel gördüler mi hû deyip taban ve ar ü namus şişesini taşa çalıp kıran gönlü büyük âşıklardı; "iç bade, güzel sev var ise aklü şuurun, dünya var imiş, yâ yok imiş ne umurun" diyen cehlin ağzı ile bir yol tutmuşlardı.

Milâdın 1628 yılı ilk baharında bu bektâşi tekkesine bir garip oğlancık gelip sığındı. Onbeş, onaltı yaşlarında, yalın ayak, üstünde, partal, belki yüz yamalı şalvar ve mintan, başında yağlı keçe külah, kirli bir dülbend, fakat vücud yapısı sağlam, eli ayağı düzgün, kaşı gözü yerinde, hattâ bir melek gibi güzeldi, ve gözlerinde zeka ışıkları oynaşırdı. Baba efendi:

— Bu oğlanda çehre var, çehresi olanda cevher olur, tekkede kalsın, barınsın!, dedi

Oğlanı soydular, hamama koydular, yıkandı, paklandı, bektâşi kılığına girdi, canlardan biri kahve ocağında bir köşe, ve o köşede bir koyun postu gösterdi:

— Burada yatarsın.. dedi.

Oğlanın adı Ahmeddi. Elleri her işe yatkın, ayakları da iş yolunda koşarlı çıkdı. Her işe canla başla sarıldı, her emre ve arzuya itaat etti. Bektâşıler nereli olduğunu ve baba ocağını niçin terk ettiğini sormamışlardı, lüzumu da yokdu.

Büyük,Baba Efendi okuma yazma bilmezdi, bütün müridleri de öyleydi. Tekkede okur yazar Alâeddin Baba a-

dında bir kişi vardı. Baba Efendinin halifesi yerinde idi, tekkenin hesabını, kitabını da o tutardı. Bu Alaeddin Baba müstesna tekkedeki bütün canlar demlenirlerdi. Ahmed de kâh tekkede, kâh ormanda, kah ırmak, kenarında kurulan işret sofralarının kadehkârı oldu. Sesi de pek güzeldi, nefesler öğrendi, okudu. Oyun da biliyordu, şarâbı gülrenk ile keyf olup güzellik âşıkı rindlere köçeklik etti, hattâ büyük baba efendinin mahbûb sakisi ve köçeği oldu.

Yıllar yel gibi geçdi. Şeyh köçeği Ahmed yirmi bir yaşına basdı, bir tüvânâ yiğit oldu Yalın ayağım pekçe basıp topuk vura vura yürürken yer sarsılırdı. Ortalık çakıl çakıl buz tulmuş iken nevcivanlık hararetinden yüzünün pul pul terlediği görülürdü.

Tekkeye Ahmedin levend adımları ile iki saatlik yerde ve Sakarya kenarında Meşeli adında bir köy vardı, her hafta büyük pazar kurulurdu, o civarın en büyük pazarı idi. Meşelinin en zengin ağasının dârıdünyada biricik kızı bir yaz günü pazara gelmiş olan şeyh köçeği Ahmeti gördü, bir görüşde de delikanlıya gönül verdi. Alnında perişan kâküller, uzun saçları lüle lüle omuzlara dökülmüş dilber yüzünde karanfil bıyık ve kıvır kıvır civan sakalı, sinesi uryan, gaayet serbest tavırlı, edalı, erkek işi iri kıyım çıplak ayaklan ile levendâne topuk vurarak yürüyen civelek Ahmet, elhak her kızın gönül vereceği şehbazdı. Fakat bektâşilerden nefret eden köy ağası kızının gönül kuşunu şeyh köçeği oğlanın kara perçimine kondurduğunu öğrenince ateş püskürdü:

— Bre ben kızımı Sakarya nehrine atarım, şu iki elimle boğarım da ağızları şarab kokan zındıklara köçeklik eder yalın ayaklı hiz oğlana kız vermem.. ırzım var, namusum var!.. dedi.

Meşeliden ve sair köylerden tekkeye gelip gidenler çok olurdu. Hattâ köy imamları bu ziyaretleri hoş- görmedikleri halde yine giderlerdi ve tekkedeki canların işret sofralarına misafir olurlardı. Kısa da olsa bir zaman için ahret korkusunu atarlar, "ben doldurur, ben içerim, günah benim, kime ne.." diyebilirlerdi, dünya lezzetleri tadarlardı. Onların ağzı ile köy ağasının sözü tekkeye geldi, Şeyh köçeği Ahmed de:

— Bre ben de and içerim, o ağayı Sakarya nehrine atıp kızım âguuşi muhabbete çekerim!.. dedi.

Bu sıralardadır ki Ahmedin hâmisi olan büyük baba efendi öldü. Halifesi Alaeddin Efendi baba postuna o-

Bir osmanlı delikanlısı
Yosma!

turdu. Alaeddin Baba nefsinde gaayet perhizkâr adamdı, tekkeden içki sofralarım, rindlik, âşıklık perdesi altında yüz kızartıcı nefis azgınlıklarını kaldırdı. Hele selefinin mahbub sakisine hiç yüz vermedi. Tekkeden kaçırtmak için Ahmede her vesile ile hakaaret etti. Yatağını kahve ocağından ahır sekisine kaldırttı, ahır küretti,, ayak yollarını yıkattı. İnsan vücudu pulâddan olsa dayanamayacağı kadar ağır İş altında ezdi.

İşret sofraları ortadan kalkınca tekkeye beş vakit namaz girmişdi. Ahmed namaz kılacak oldu, yalan yanlış abdest aldı diğer canlara bakarak yatıp kalkacaktı, Alaeddin Baba: "Senin namazın ile cemâatin ibâdeti fâsid olur" diye kovdu. Oğlan namaza gelmedi, bu sefer de : "Zındık habis!." diye yüzüne tükürdü.. Delikanlı her kötü muameleye tahammül etti:

— Bu bize imtihandır.. sabır gerek!. dedi.

Yıllardır lâübâli bir hürriyete alışmış olan diğer canlara da Alaeddin Babanın idaresi çok ağır gelmişdi. Bir müddet sonra mırıltılar homurtular, köşe köşe gizli dertleşmeler, şikâyetlere zevkü safa, âşıklık ve muhabbet önce lâtife yollu:

— Beni baba postuna oturtun, sizlere zevkü safa, âşıklık ve muhabbet üzere bir nizam vereyim ki görün!, dedi.

Sonra işi ciddiye döktü. Sordular:

— Ya Alaeddin Baba ne olacak?.. dediler.

— Siz beni baba yapmaya karar verin, ben Alaeddin Babaya buradan başım alıp gideceği yeri gösteririm.. dedi.

Ahmed tekkedeki canları kendine uydurduktan sonra Alaeddin Baba bir gece kayıplara karışdı. Akşam yatmak üzere girdiği odası sabahleyin boş bulundu. Ahmede babayı ne yapdığını kimse sormadı; eski şeyh köçeğini baba postuna oturttular.

Baba postuna oturan Şeyhköçeği Ahmet sözünü tuttu, evvelâ haramı ve günahı kaldırdı:

— Bizlere nefis ve arzuyu Tanrı vermiştir. Dünya onun eseridir, bütün dünya nimetleri ve lezzetleri de insanlara onun lûtfu, ihsanıdır, insanın perhiz ile nefsine azab eylemesi Tanrıya karşı nankörlüktür. Irz, nâmus, edeb, haram, günah ham ruhların uydurduğu şeylerdir.. şu fâni dünyada her lezzeti tatmak insanın hakkıdır dedi.

Kendisi gece ve gündüz işret sofralarından kalkmayarak en rezilâne fuhşiyatı biç sıkılmadan alenen yapmaya başladı. El altından da etrafa kendisinin "Mehdi" olduğunu yaydırttı;

Artık Kıyamet Günü yakındı, Ahmed Babayı yer yüzüne kullarını son günlerinde onun irşadı ile mes'ud olsunlar diye, Tanrı yollamışdı.

Ahmed Baba işi güngünden azıttı:

— Abdest, namaz, oruç yokdur.. Tanrıya ibadet nimetlerine şükür ile, aşk ve muhabbet zevkü safadır!.. dedi.

Cahil köylüler bu şeytanî telkinlere kolayca kapıldılar, ve şeyh Ahmede taparcasına bağlandılar. Artık "Sakarya Şeyhi" diye anılmaya başlayan serserinin şöhreti süratle yayıldı. Köylerden imamlar kovuldu. Şeyhin nüfuzuna karşı köylü üzerindeki otoritelerini korumaya çalışan köy ağalarının çiftlikleri yakıldı, yağma edildi. Sakarya Şeyhi intikam yolunda içdiği andı da yerine getirdi. Meşeli ağasını Sakarya nehrine attırdı, kızını da, kocasının elinden aldırtarak tekkeye kaldırttı, âguuşi muhabbetine çekti, Tekkesine güzel güzel kızlar ve oğlanlar doldurdu. Çengi, köçek, iyşû işret, bir çılgınlık bütün Sakarya vadisini tuttu. Bozdağ Tekkesi Hasan Sabanın yüzü cennetine benzedi. Buraya gelen köylüler, muhayyilesinin sınırı dışında, çırıl çıplak hürriyet içinde nefis yolunda aklına geleni yapınca bir daha ayrılamadı. Sakarya Şeyhinin yolu-

nâ başını koydu, onun uğrunda ölümü dahi hiçe saydı. İçten içe yanıp da alevi birden bire çatıyı saran yangın gibi. Sakarya Şeyhinin ahvâli Padişaha aksedinceye kadar üç yıl geçti.

1638 senesinde devrin Padişahı Dördüncü Sultan Murad Bağdad fethi niyeti ile sefere çıkmıştı. Ilgın konağında Eskişehir kadısı Padişahın huzuruna çıktı ve Sultan Muradın ayaklarına kapandı:

— Padişahım.. Sakarya Şeyhi dedikleri Şeyh Ahmed Mehdilik iddia eder bir dinsiz ahlaksız heriftir.. bütün Sakarya köyleri, Kocaeli ve Mudurnu tarafları tamamen onun sözü altındadır, dervişlerden, çobanlardan, eşkiyâdan, yalın ayaklı bağrı açık aşık makuulesi sekiz binden ziyâde silâhendaz askerleri vardır. İhmâl olunursa fitne gün günden büyür.. dedi.

Sultan Murad Anadolu Beylerbeyisi Vardar Ali Paşa'yı bir mikdar askerle Sakarya Şeyhinin yakalanıp kendisine getirilmesine memur etti. Bunu haber alan Şeyh Ahmed de müridleri ve yoluna baş koymuş levendleri ile cenge hazırlandı.. Bozdağ eteklerinde bir gün seher vaktinden gün batıncaya kadar devam eden kanlı bir cenk oldu, Vardar Ali Paşa bozguna uğradı. Tırhala ve Karahisar Sancak Beyleri ile bin kadar askeri şehit düştü, ikibin kişi kadar da yaralandı.

Vardar Ali Paşa'nın bozulması Sultan Muradı Sakarya Şeyhine karşı son derece gazaba getirdi. Bu adamın mutlaka yakalanmasını istedi, ve bu işe bu sefer Çifteleri Osman Ağa memur edildi, hem tuttuğunu koparır takımındandı, hem de o havali halkındandı, kayıplara karışan Şeyh Alâeddin'in de ahbaplarındandı. Yanına beşbin kadar asker koşuldu ki hepsi Rumeli tarafındandı.

Osman Ağa evvelâ sekiz on köylü ve çoban yakalattı, onları sözde Şeyh hakkında sorguya çekiyormuş gibi görünerek : "Biz dahi Şeyh babanın yolundayız.. tekkenin" aşını yemişlerden ve kendisine inanmışlardanız.. bizden endişesi olmasın.. Padişah emri yerine gelsin diye şöyle bir dolanıp döneriz." dedi. Bu haber derhâl Şeyhin kulağına ulaştı, ve gaflete düşüp eski üslûbu, üzere keyif âlemine düştü. Osman Ağa da son yakaladığı iki köylüyü işkenceye verip Şeyh Ahmedin dağdaki-yerini öğrendi, ve bir gece sabaha karşı, işret sofrasının başında köçek oğlanlar oynatırken bastı. Kanlı bir çarpışma oldu, her iki taraf da ağır telefat verdi, Ahmed Baba ile on iki müridi de diri olarak ele geçirilip zincire vuruldular.

Sakarya Şeyhini cırıl çıplak soydular, üstünde yalnız bir iç donu bıraktılar, bir de başında siyah tülbent sarılı külahı kaldı. On iki müridi ile beraber o sırada Konya sahrasında bulunan Padişahın yanma yaya olarak götürüldü.

Pâdişâh Sakarya Şeyhinin, zincirbend olarak getirilmiş on iki müridinin gözleri önünde işkence ile idamını ferman etti.

Vergiler

Bir keşmekeş ki..

Yünlü mensucat fabrikatörü, arkadaşına ümitsizce dert yanıyordu:

"— Vallahi azizim, bizim kafa ile gidersek, değil sanayiin kalkınmasını beklemek, olanların da batmadığı için oturup da Tanrıya şükretmemiz lâzımgelir. Mevzuatın manasızlığı, istikrarsız kararlar ve bilhassa vergi kanunların daki acaiplikler, birçok işlerde oldu ğu gibi sanayide de tahammülü güç neticeler yaratıyor."

İş adamının hakikaten hakkı var dı. Ne taraftan tutarsanız tutun, mev zuatın yarattığı keşmekeş, namuslu tüc carı iş yapamaz hale koyuyor, buna karşılık kanunun boşluklarından fay dalanmak imkânından kaçınmayanlar rahat rahat para kazanıyorlardı.

Bu imkânı evvelâ vergi mevzuatı yaratmaktadır. Gider vergisinin irrasyonel tarzda ayarlanmış olması, kaçakçılığı âzami hadde yükseltmiş bulunmaktadır. Gider vergisi, yünlüde yüzde 36, pamukluda ise yüzde 30 nispetine varmaktadır. Bu yüzden, bilhassa yünlü sanayiinde, başta küçük sanayiciler olmak üzere, yün ipliği yüz de 80 faturasız satılmaktadır. Faturayla mal satan ve dolayısıyla gider vergisi ödeyen firmalar, Sümerbank ile bu kabil işlere girişemeyen birkaç fırmadır.

Yün ipliğinin piyasa fiyatı 40 lira civarındadır. Buna yüzde 36 vergi binince, fiyat 55 liraya, yükselmektedir ve bundan aşağı mal satılmasına imkân yoktur. Fakat faturasız satışlar dolayısıyla 50 liraya kadar piyasada satışlar yapılabilmekte, böylece gider vergisi ödeyen tesisler çok büyük müşkülâta düşmektedirler.

Vergi kaçakçılığının önlenmesi için çeşitli formüller düşünülmüş, fakat hiç birisinin tam faydayı sağlayabileceği konusunda kafi bir karara varılamamıştır. Bulunan çarelerden birisi, ithal malı yapağılarda gider vergisinin gümrükte alınması, yerlinin ise borsada muamele görürken vergisinin tarh edilmesidir.

Gümrüklerde vergi kesilmesi gümrük resmini arttırmak mânasına geldiği için beynelmilel anlaşmalara, - bu arada GATT , anlaşmasına - aysın düşmektedir. Ayrıca, borsa muamelelerinde vergi alınması, bir bakıma iyi bir tedbir gibi görünmekle beraber, muamelelerin doğru tescil edilip edilmiyeceği açısından mütalea edildiği zaman aksaklığı hemen ortaya çıkmaktadır. Bütün bunlar, bu şekildeki tedbirlerden tam sonuç alınamıyacağını ortaya koymaktadır.

Mesele, işin nedenini araştırmakla belki vuzuha kavuşabilecektir. Eğer vergi nispeti yüzde 36 veya yüzde 30 ise, zayıf karakterli birçok kimseler imkanlarını seferber edecekler ve vergi kaçakçılığım âdet hükmüne getireceklerdir. Bunu önlemek için işin rasyonel çarelerini araştırmak lâzımdır. Kaçakçılık nasıl önlenebilir? »

Yün ipliği istihsali takriben 20 milyon kilo civarındadır. Bunun yarısı resmi sektör tarafından imal edildiğine göre, Özel Sektör 10 milyon kilo kapasiteyle çalışmaktadır. 10 milyon kilo kapasite, kilosu 45 liradan, 490 milyon lira etmektedir. Bunun yüzde 36'sı - yani tahsili gereken vergi miktarı- 162 milyon liradır. Ancak piyasada yüzde 90 nispetinde faturasız mal- satılmaktadır. Bu suretle vergi olarak 162 milyonun yüzde onu, yarıl 16 milyon lira tahsil edilebilmektedir. Buna resmî sektörün verdiği vergi miktarı 160 milyon lira ilâve edilecek olursa - tabii, onda on para kaçakçılık yoktur -, yekûn 176 milyon liraya varmaktadır.

Şimdi vergi nispetini yüzde 36'dan yüzde 20'ye indirdiğinizi tasavvur edin. Özel sektör istihsali olan 450 milyon liradan 90 milyon, ayni miktardaki resmi sektör istihsalinden de 90 milyon **olmak** üzere 180 milyon lira vergi tahsili imkân dahiline girebilecektir. Halen yapılan tashilâtın 175-180 milyon lira olduğunu belirtmiştik. Bu suretle Hazinenin hiç bir zarara uğramıyacağı kendiliğinden meydana çıkmaktadır.

Ama zannedilmesin ki. Hazine sadece zarara uğramamakla kalacaktır. Haddizatında vergi nispetini yüzde 20'ye indirmekle herkesin vergi vermesi sağlanacağı için piyasada normal bir rekabet imkânı meydana çıkacak, bu yüzden de, vergi veren verniyenden daha zararlı durumda olmıyacaktır..

Bugün için vergi verenler, daha ziyade anonim şirket olan sınai işletmelerdir. Asıl yatırımı yapacak olanlar da bunlardır. Oysa ki, bugünkü vergi kaçakçılığı yüzünden büyükler değil yatırım yapmak, kendi durumlarını bile muhafaza edememektedirler. Eğer normal bir vergi sistemine girilecek olursa, istihsal artacak, vergi tahsilatı da o nispette çoğalacaktır. İşte Hazinenin asıl kârı bu noktada olacaktır.

Öte yandan, maliyetler düşeceği için, satışlarda tabii bir artış olacak, bu da doğrudan doğruya istihsale tesir eden bir faktör olduğundan, gider vergisi tahsilatını tabiatıyla arttıraçaktır.

Yünlü sanayiindeki rahatsızlıklar, bununla kalmamaktadır. Daha ne dert-

Ek Karara Ek Karar

Fasih İNAL

Bakanlar Kurulu tarafından yayınlanan, ithalâtla ilgili bir kararname var. Bu kararnamenin ismi, "Dış Ticaret Rejimi Kararnamesine Ek Karara Ek Karar"...

Böylece, 4 Ocakta yayınlanan Dış Ticaret Rejimi Kararnamesinin bu ek kararnameyle değiştirildiği bu ek kararnameye ek olarak yayınlanan ve şimdi söz konun ettiğimiz kararla da yeni bir değişiklik yapıldığı anlaşılıyor.

Aman, ne karışık ifade olda yârabbim!.. Anlatması bu kadar güç olursa, Işin kendisinin ne durumlara girdiğini kestirmek herhalde daha kolaydır.

Efendim, ek karara ek kararın döviz imkânsızlıkları dolayısıyla ithalât taleplerini kısmak için çıkarıldığı anlaşılıyor. Bu karar gereğince, bilhassa liberasyonda gerek teminat miktarları, gerekse akreditif bedellerinde peşin ödemeler bir hayli yükseltiliyor. Bu suretle ithalât taleplerinin önünün alınacağı hesaplanıyor.

Filhakika hesap pek yanlış değildir. Yâni gerek teminat, gerekte akreditif bedeli bu kadar yüksek tutulunca tabii ki ithalât talebi bir hayli azalacaktır.

Ancak, şöyle bir mesele var. 4 Ocakta, yani Ek Karara Ek Kararın yayın» lanmasından aşağı yukarı birbuçuk ay sonra .yeni Dış Ticaret Rejimi ya» yınlanacaktır. Bu durumda eski sistemle işleri birbuçuk ay daha idare etmek, ondan sonra da yeni rejim devresinde teminatı mı yükseltilecek, yokta akreditif bedeline mi yüklenilecek, ne yapılacaksa o zaman yapılsa acaba daha yerinde olmaz mıydı?

Denilecektir ki, birbuçuk ay zarfında gelen talepleri ne yapaydık? Bize sorarsanız Merkez Bankası şimdiye kadar verilenleri ne yapıyorsa, bunları da ayni muameleye tâbi tutardı - yani biraz daha bekletirdi -, mesele halledilir geçer giderdi.

Mamafih Ek Karara Ek Karar, önümüzdeki, devre tatbikatı için bir bakana tecrübe mahiyeti de taşımaktadır.

Bilindiği üzere, liberasyonda teminat ithalâtçı için yüzde 50, sanayici için ise yüzde 40'tır.

Vesaik ve mal mukabiline gelince, bunda teminatın ve istenen dövizin Türk lirası karşılığının yüzde 80'inin ithalât müsaadesi alınmadan yetkili bir bankaya tevdii gerekmektedir. Bu suretle ithalâtçı, mal bedelinin yüzde 130'u, sanayici ise yüzde 120'si nispetinde bedel yatıracaktır.

Bize kalırsa, bu kadar paranın bir elde istenmesi, iş âleminin vesaik ve mal mukabili ithalât yapmasının istenmediği mânasına gelmektedir.

ler, nice sıkıntılar mevcuttur...

Enteresan bir toplantı

Geçenlerde. Beynelmilel Yüncüler Federasyonu üyeleri İstanbulda bir toplantı yaptılar. Bu toplantıda bir hayli enteresan lâflar söylendi. Bir kere, heyet mensupları, bizim seri şekilde ihracat yapamıyacağımız konusunda aşağı yukarı kat'! bir kanaate sahip bulunuyorlar. Onlara göre, Türkiye. mahallî desenleri esas alarak imal edeceği karakteristik tekstil mamullerini ihraç edebilir. Yüncüler Federasyonu üyelerine göre, bu şekilde mamul ihracı ile külliyetli miktarda döviz sağlamamız kaabil olabilir. Buna mukabil, metre ile kumaş ihraç etmek lafına heyet delegeleri olmayacak bir şey gibi baktıklarını açıkça ifade ettiler. Haddizatında hakları da yok denemez.

Biz niye kumaş ihraç edemeyiz? Bunun çeşitli sebepleri var tabii. Evvela ihracat için makinelerin modernize edilmesi lâzım. Bizim tesislerin yüzde 90'ı modası geçmiş, köhne makinelerden ibarettir. Tabii bunların imal ettiği kumaşların da hem kaliteleri düşük, hem de fiatları yüksek olmaktadır.

Tesisleri yenilemenin çaresi ise yukarıda yazdığımız gider vergisi dâvasına dayanmaktadır. Vergi nispetlerinin aşın yüksekliği yüzünden kimse yeni yatırıma yanaşmamaktadır. Zira o zaman belki de faturasız satışa çıkarılan istihsal yüzünden faturayla resmen mal satılmadığı için "makinelerimiz bozuk, çalışmıyor onun için istihsal yapamıyoruz" mazereti ileri sürülemiyecektir. Böylece, yünlü sanayi kolunda yatırım, âdeta hiç mesabesinde kalmaktadır.

Kalite düşüklüğü yanında fiyatlarımızdaki pahalılığın bir sebebi de. Avustralya yapağısının bizzat avustralyalılar tarafından Türkiyeye yüzde 5 pahalı ihraç edilmesidir. Avustralyalılar, Türkiyenin tediye muvazenesinin bozuk olduğunu nazarı dikkate alarak, risklerini karşılamak için yüzde 5 pahalı ihracat yapmaktadırlar.

Tabii bütün bunlar biraz 1958 yılına kadar, dünya piyasalarında yarattığımız parlak ekonomi siyasetinin tesirleri, biraz da hâlâ birbirini tutmayan istikrarsız dış ticaretimizin acı sonuçlandır.

4 Ocakta ilân edilen Dış ticaret rejimine ekli liberasyon listesi, sözde., bir yıllıktır. Bu listede mevcut 53.01.20 pozisyonlu yıkanmış merinos yünü 4 Temmuzda kotadan çıkarıldı. Firmalardan bir kısmı istihsal belgesi almış, bir kısmı mal liberasyonda olduğu- için belge almamış, fakat malı gümrüğe gelmişti. Bir kısmının ise malları yolda bulunuyordu.

"Eski hikâye devam ediyor"

Malı gümrüğe gelmiş olanlar, gümrükte kalan mallarla ilgili af Kararından istifadeyle mallarını çektiler. Diğerlerine 30 Eylüle kadar belgelerini tasdik ettirmeleri için Yüncüler Sendikası kanalıyla Bakanlık tebliğ gönderdi. Kimisi bu tebliği almadım dedi, kimisi de, esasen belgesini henüz almadığını, buna karşılık, malı gümrüğe gelmiş olduğu için müşkül duruma düştüğünü bildirdi..

Bu haberler dışarıdaki firmaların kulağına da gidince, zaten eskiden bari bu kabil haberlerin Türkiyeden gelmesine alışmış oldukları için 'tamam" dediler, "eski hikâyeler gine başlıyor..."

Zaten bir müddetten beridir döviz transferlerinde ağırlık olduğu haneleri de gelmekteydi. Avustralya ihracatçıları birer kirpi gibi hemen kendi içlerine büzülüverdiler.

İşte, Türkiyeye mal satmama veya pahalı mal satma kararları esas itibariyle bunlardan ileri gelmekteydi

Altı ay önce yıkanmış ithali durdurulunca, hem bîr takım yıkama tesislerine lüzumsuz bir imkân tanındı, hem sanayiciler müşkül duruma düşürüldüler, hem de ele güne karşı "Türkiye, hâlâ eski istikrarsız Türkiye" intibaı uyandırıldı.

Bütün bunlar, yün sanayiinin içinde bulunduğu sıkıntıların sadece bir kısmıdır.

DÜNYADA OLUP BİTENLER

Sovyetler Birliği

Çözülemeyen mesele

Geride bıraktığımız hafta içinde toplanan Sovyet Yüksek Meclisinde konuşan Krutçef, kendine has hareketli konuşmasıyla, elini kolunu sallayarak:

"— Unutmayınız ki yoldaşlar, zaman değişti. Stalinle Molotof iktidarda oldukları zaman Sovyettler Birliğinde açlık hüküm sürüyordu. Hattâ 1947 yılında açlıktan ölenler olmuştu Böyle olduğu halde dışarıya buğday satılıyordu o zamanlar. Oysa biz bugün, ne yapıp yapıp herkese ekmek bulalım diye düşünüyoruz" diyordu.

Sovyet Başbakanının Yüksek Meclisin ateşli onayı ile karşılanan bu sözleri, Rusyanın bugün karşı karşıya bulunduğu en önemli meseleyi bütün açıklığıyla ortaya koymaktadır: Kırk yıldır endüstrileşip büyük ve kuvvetli bir devlet olmak peşinde koşan Rusya, bugün ne enerji yokluğu çekmekte, ne üretim malları kıtlığından yanıp yakılmakta, ne de savunma gücünün sadığından endişe duymaktadır. Fakat bütün bu varlara karşılık, tarımı yıllar yılıdır bir türlü düzelememiş, tarım ürünleri bir türlü halkın tüketimini karşılar çoklukta olmamıştır.

Doğrusunu söylemek gerekirse, tarım durumunun Sovyetler Birliği için önemli bir mesele olduğunu açıkca ilk defa kabullenen kimse, Krutçeftir. Bugünün Başbakanı, işbaşına geldiği günden başlayarak tarım meseleleri üzerine eğilmiş, hemen her önemli iç politika konuşmasında bu meselelere değinmekten bıkıp usanmamıştır. Gerçekten, Sovyet liderlerinin de kabul ettiği gibi, bugün Sovyetler Birliğinin tarım üretimi halkın ihtiyaçlarına yetmekten çok uzaktır. Birleşik Amerikada halkın ancak onda biri tarımla uğraşıp, geri kalan onda dokuzu bol bol besler hattâ hükümetin başına dert olan üretim fazlalarına yol açarken, Sovyetler Birliğinde halkın üçte birinden çoğu tarımla uğraşmakta, gene de geriye kalan üçte ikiyi beslemekte güçlük çekmektedir, Hele havaların kötü gittiği yıllar durum daha da kötüleşmekte, tıpkı bu yıl olduğu gibi, dışarıdan buğday aramak zorunluğu ortaya çıkmaktadır.

Kronik bir başağrısı

Sovyet tarımının bugünkü yetersizliğinin nedenleri çok ve karmaşıktır. Bir kere, bütün gücünü ağır endüstriye veren Stalin, tarımla ilgili meseleleri görmezlikten gelmiştir. Staline göre Sovyet Rusyanın kuvvetli ve büyük bir devlet olması için herşeyden önce ağır endüstriyi geliştirmek gerekti ve bu amaca ulaşıncaya kadar tarımdan "bir türlü haraç" alınacaktı. İhmal ve kötü kullanma seklinde alınan bu "haraç", hiç şüphesiz, Sovyet tarımının bugünkü durumuna önemli etkiler yapmıştır.

Stalin ve Krutçef
Biri ekti, biri biçiyor

Krutçef dizginleri eline aldıktan sonra durumda değişiklikler yapmak için büyük gayret göstermiştir. Ürünü çoğaltmak için ilk olarak ekilen alanları genişletmeyi düşünmüş, 1954-57 yıllan arasında Uralların doğusunda, özellikle Kazakistan ve Batı Sibiryada yeni tarım alanları açılmıştır. Bu deneme beklenen- sonucu vermeyince Krutçef, 1958 yılından başlayarak, tarım plânlamasında ve teşkilâtında değişiklikler yaparak üretimi çoğaltmak istemiştir. Bu konuda atılan en ileri adımlar 1960 yılına raslamaktadır. Bu adımlarla Tarım Bakanlığının yetkileri daraltılıp çiftlik ihtiyaçlarının temini ve tarım ürünleri piyasasının düzenlenmesi doğrudan doğruya Bakanlar Kuruluna bağlı birer teknik komiteye verilmişse de, gene o günden buyana beklenen sonuçlar alınmış değildir.

Sovyetler Birliğinde tarımın istenen verimi sağlayamaması, başta Krutçef olmak üzere bütün sorumlular tarafından iklim şartlarıyla açıklanmak istenilmektedir. İşin aslında, bu iddiada önemli bir gerçek payı yok değildir. Sovyet ülkesinin büyük bir parçasında, özellikle kuzey ve kuzey-doğu kesinlerde işi çok erkenden düşmekte, bana karşılık güney-doğu kesimleri de yeteri kadar yağmur almamaktadır. Toprak ise asırlardır işlene işlene verimini yitirmiştir. 1959 ve 1960 yıllarında erken bastıran kışın yalnız ürünleri değil, kasaplık hayvanları da kırıp geçirdiği hâlâ hatırlardadır.

İşçiler ve ortaklar

Batılı uzmanların büyük bir çoğunluğu ise, Sovyet tarımının başarısızlığını tarım düzeninin bozukluğuna ve tekniğin geriliğine yüklemek eğilimindedirler.

Sovyetler Birliğinde kişilerin toprak sahibi olmak hakkı olmadığı için, tarım işletmeciliği iki türlü kuruluşun aracılığıyla yapılmaktadır. Bunların birincisi, "devlet çiftlikleri" diye çevrilebilecek "soykhoz" lardır. Soykhozlar doğrudan doğruya devlet eliyle İşletilen çiftliklerdir, yöneticileri devlet tarafından seçilir, işçileri tıpkı sanayi işçileri gibi belli gündelik alırlar. Bugün Sovyetler Birliğinde toprağın aşağı yukarı dörtte biri devlet tarafından işletilmektedir.

Rusyada toprak işleten ikinci kuruluş da, ortak çiftlikler diye adlandırılabilecek " Kolkhoz" lardır. Kolkhozları Sovkhozlardan ayıran başlıca özellik, burada çalışan işçilerin durumudur. Devlet çiftliklerinde tarım işçisi tıpkı endüstri işçisi gibi belli bir ücret alırken, ortak çiftliklerde çalışanlar, devletin payı, üretim ve bakım masrafları çıktıktan sonra kalan çiftlik gelirini paylaşırlar. Gene devlet çiftliklerinde çalışanlardan farklı olarak, ortak çiftliklerde çalışanlar diğer Sovyet işçilerinin ücret ve emeklilik haklarından da faydalanamazlar. Başka bir deyişle, ortak çiftliklerde çalışanlar tıpkı amerikalı, ya da avrupalı tarımcılar gibi geçimlerini hava şartlarına, toprağın verimine ve emeğe bağlarlar, fakat buna karşılık işlerin yürütülmesinde söz sahibi değildirler.

Devlet çiftliklerinde çalışanlar, hava durumu ve toprağın verimi ne olursa olsun, ücretlerini alacakları için geçim sıkıntısı çekmezler. Fakat ortak çiftliklerde yaşayanlar için durum böyle değildir. Krutçefin 1959 Aralığında yaptığı bir konuşmada söylediğine göre, Orta Asya, ya da Kafkasyadaki bir çiftçi günde 40-50 ruble kazanırken, fakir bir ortak çiftlikte çalışanlar günde 10 rubleyi zor doğrultmaktadırlar. Bunun için ortak çiftliklerde çalışan köylülerin bütün gayretlerini çiftlik işlerine vereceklerine .devletin kendilerini özel ihtiyaçlarını karşılamak üzere ayırdığı 1,5 dönümlük arazinin üzerine eğildikleri ve oradan aldıkları ürünle yaşamaya çalıştıkları görülmektedir.

Tedbirler, tedbirler»

Tarım işletmeleri, dolayısıyla tarım işçileri arasındaki bu ayırımdan doğan sakıncaları gidermek için, Krutçef çeşitli yolları denemeyi düşünmüştür. Bunların birincisi, hemen akla geldiği gibi, bütün toprakları devlet çiftlikleri olarak işletmektir. Fakat bütçeye ağır yükler binmeden bu yola gidilemeyeceği açıklar. Fakir kolkhozlar kendilerini kurtaracak duruma gelmeden devlet çiftlikleri haline sokulursa, işçilerin ücretini başka yerlerden karşılamak gerekecektir. Kaldı ki devlet çiftliklerinin verimi de ortak çiftliklerin veriminden pek fazla yüksek değildir.

Bu durum karşısında Krutçef, önce ortak çiftlikleri kendi aralarında bir leştirerek hem verimi çoğaltmayı, hem de fakir kolkhozları kendilerini besler birimler yapmayı denemiştir. Fakat toprak işletmelerini bir düzene sokmak için alınan bütün tedbirlerin Sovyet tarımını istenen düzeye yükseltemediği anlaşılıyor, çünkü Krutçef bugünlerde gene bütün gücüyle bu sorun üzerinde durmaktadır.

Yüksek Sovyet Meclisi toplantılarına başlamadan uzun bir süre öncesinden, Krutçef, kimya endüstrisini geliştirmek zorunluğunu öne sürmeye Başlamıştır. Krutçefe göre, sun'i gübre ve benzeri kimyasal üretimler tarımı kalkındırmak için en gerekli maddelerdir. Ekim ayında yaptığı bir konuşmada, Sovyet Başbakanı, önümüzdeki alt; yıl içinde kimya endüstrisine 30 milyar rublelik yatırım yapmak gerektiğini söylemişti. Oysa bu rakamı, son günlerde, 42 milyara yükseltmiştir.

Değirmenin suyu nereden gelecek?

Kimya üretimlerine yatırılacak bu kadar para nereden bulunacaktır? Bu sorunun cevabı bütün yorumcular tarafından merakla aranıyor. Bazılarına göre bu para ağır endüstriye ayırılan fonlardan aktarılacak, bazılarına göre de savunma giderlerinde kısıntılar yapılacaktır. Hatırlanacağı gibi Krutçef, bundan bir süre önce, Sovyetler Birliğinin uzay yarışmasını yavaşlattığım anlatan sözler söylemiş, Amerikalılara aya ilk gidenler olmak konusunda başarılar dilemişti. Bu sözler, Sovyet Başbakanının yeni kimya endüstrisi politikasının ışığında şimdi daha iyi anlam kazanmaktadır.

Bununla beraber Sovyetler Birliğinde ağır endüstrinin önemine inanan idareciler olmadığını söylemek de mümkün değildir. Tüketim mallarından çok üretim mallarına önem verenler, bugün bile seslerini duyuracak durumdadırlar. Bu bakımdan, Krutçefin kimya üretimleri politikasını kolaylıkla yürüteceği sanılmamalıdır. Nitekim Sovyet Başbakanı önümüzdeki yılın bütçesine, bu iş için istediği 6 milyar rublenin ancak 2.1 milyarını koydurtabilmiştir. Bu kısmı Krutçef için hiç de iç açıcı bir başarı olmasa gerektir.

Diğer yandan. Yüksek Sovyet Meclisinin onayına Sunulan yeni yıl bütçesinde savunma giderlerinde de büyük bir değişiklik görülmüyor. Gerçi bu giderlerde geçen yıla bakarak 600 milyon rublelik bir azalma vardır ama, savunmaya harcanan toplam paranın 13 milyarın üstünde olduğu gözönünde tutulunca bu azalmanın önemsiz olduğu kendiliğinden ortaya çıkmaktadır. Anlaşılan Sovyet idarecileri arasında yalnız ağır endüstri taraflıları değil, ayni zamanda Doğu-Batı gevşemesine inanmayanlar da vardır ve bunlar hâlâ kendi seslerini kuvvetle duyuracak durumdadırlar.

YAYINLAR

TOPRAK UYANIRSA?

(Ekmeksizköy Öğretmeninin hatıraları)
(Şevket Süreyya Aydemirin roman denemesi, Remzi Kitabeyi. Yeni Türk Yazarları serisi 27, Yükselen Matbaası İstanbul 1963. 447 sayfa 10 lira),

Toprak Uyanırsa?" bir roman mı? Hem evet, hem hayır. "Toprak Uyanırsa"yı bir roman olarak kabul edersek, kısaca konusu şu :

Millî Eğitim müfettişliklerinde. Mili Eğitim memurluk ve müdürlüklerinde bulunmuş bir eski öğretmen günün birinde emekliye ayrılmıştır. Ankaranın ortahalli bir semtindeki mütevazi evine çekilir. Ne var ki emekliliğin boş günleri bu eski eğitim adamını Kemirir bitirir. Kendisini evinde hiç bir işe yaramayan, lüzumsuz bir yaratık olarak görmeye başlar. Artık eski iş' arkadaşları bile ona eskisi kadar ilgi göstermemektedirler. Bu hal böyle bir kaç ay devam eder. Nihayet eski öğretmenin sabrı taşar, kendini şehir dışına, unutulmuş bir köye atmak ister. Eğitim müdürlüğüne başvurur. Onu Polatlı civarında, görenlerin dahi köy olduğuna şahit isteyecekleri Keltepe adında bir köye öğretmen olarak tayin ederler.

Öğretmen buradan bir an önce kaçmayı düşüne düşüne köye yerleşir. Tecrübeli, içindeki çalışma şevkini, en iyisi insana olan güvenini yitirmemiş bir kişidir. Usul usul, ama insanca, ama etrafına kendini sevdire-saydıra köyün havasına katılır. Sonra çalışmaya başlar. Ağıl haline getirilmiş eski okulu onartır, öğrencilerini kalbinden yakalar, eğitim işlerinde büyükle küçüğü ayırdetmez. Köyün imamını, hafızını, muhtarını, bekçisini, sığırtmacını, velhasıl ileri gelen her kişisini kendisine bağlar. Polatlıda dostlar edinir. Kendi başına değil, köylü ile birlikte, onların duygularını harekete geçirerek, devletin formaliteler ve kırtasiyecilik arasında kaybolup gitmiş gücünü köylünün gücüne ekleyerek, köyü kalkındırmaya başlar. Uğraşır, didinir. Uğraşıp didinirken, bunu tek başına yapar gibi göstermez. Köylü, ile ellele çalışır. Her çabaya onları da ortak eder. Köydeki bataklık kurutulur, arteziyenler açılır, kooperatifler kurulur. Öyle ki dört yıllık bir çabanın sonunda Keltepe köyü adı bile değişmiş, Keklikpınarı olmuştur. Suyu. elektriği, geniş bağları, meyvelikleri, koruları, sebzelikleri olan, köylünün kendi emeği ve devletin yardımıyla bir plân içinde yeniden kurulmuş evlere geçmiş örnek bir köy olmuştur. Bütün bunlar köylünün kooperatif fikrini benimsemesiyle olmuştur.

Roman olarak. "Toprak Uyanırsa?" nın kısa hikayesi bu. Bu konuda bir romanı. Şevket Süreyya dışında herhangi birisi de yazabilir. Hattâ. "Toprak Uyanırsa?" sadece bir roman diye ele alınırsa, tenkit edilecek pek çok yönü de var.

Ama bizce kitap bu yönüyle önemli' değil. Bu yönüyle "Toprak Uyanırsa?" Finlandiyanın kalkınma masalını anlatan Grigori Petrofun Beyaz "Zambaklar Memleketinde" sinden öteye bir anlam taşımıyor. Ekmeksizköy öğretmeni de o kitabın kahramanı Snelman'ın bir benzeridir.

Bizce kitabın önemli yanı, Şevket Süreyyanın şunca yıllık tecrübesi ile Türkiyenin öğretmenlerine, türk aydınlarına seslenen yanıdır. Şevket Süreyya Aydemir, aydına seslenirken nutuk atmamış, azıcık hayalî, azıcık ütopik bir romanın içinde aydınların neler yapabileceğini, bunları yaparken nasıl davranılması gerektiğini âdeta hissettirmek istemeden anlatmış. Aydınlara, "insana inin, toprağı uyandırın, devletle kişiyi değil ama, kişilerin kuracağı kooperatifleri el ele verdirin, başaramayacağınız şey yoktur" diyor. Bütün bunların nasıl yapılabileceğini de roman diye yazdığı kitapta göstermiş.

"Toprak Uyanırsa?" büyük bir eser. Hem de okunması kolay ve zevkli, nutuktan, propagandadan uşak, ama özü, dokusu sağlam bir kitap. Önce köy öğretmenlerinin, sonra köyle köylüyle ilgili bayındırlık uzmanlarının, tarımcıların, yöneticilerin ve nihayet-bütün aydınların okuduklarında çok, ama pek çok şey öğrenebilecekleri bu kitap, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından en kısa zamanda on binlerce bastırılmak ve en ücra köylere kadar ulaştırılmalıdır. Zira bu kitapta, çaresiz kalmış, kendini kapmış koyvermiş aydınları, okumuş-yazmışları dürtecek, harekete geçirecek bir hava, bir ruh var. Köy odalarına, köy kitaplıklarına verilen parasız Kuran gibi bu kitap da verilmelidir.

İlhami SOYSAL

EMİ
Muazzez Menemencioğlunun şiirleri, 1963, Ankara, Ajans Türk Matbaası, 48 sayfa 300 kuruş, İsteme adresi İnkılâp Sokak 25/3-Ankara.

BELEDİYE MECLİSLERİ VAZİFE VE SELAHİYETLERİ
Mülkiye Müfettişi Ziya Çokerin derlemesi, İçtimai ve Kaza i İçtihatlar Yayınlan 3. İstanbul 1963, Nuruosmaniye Matbaası. 276 sayfa 15 lira.

MODERN BASIN
Piprre Denoyer'den çeviren Adnan Cemgil, Remzi Kitabevi, Kültür Serisi 20, Yükselen Matbaası İstanbul 1963, 123 sayfa 250 kuruş.

ÖZGÜRLÜK VE KÜLTÜR
John Dewey'den çeviren Vedat Günyol, Çan Yayınları, Kutulmuş Matbaası İstanbul, 165 sayfa, 500 kuruş.

DERGİLER:

ATAÇ — Aylık sanat ye düşün dergisi. Aralık safisi

Yirmi aydır yayınlanan, bir-iki defa mahkemelere düşen, yazarları ve sahibi hakkında çeşitli şeyler söylenen, ama doğru bildiği yoldan hiç şaşmayan bir dergi, Ataç. Derginin Aralık sayısında, bir doçentin "Atatürk Sosyalist Değildi" başlıklı yazısıyla bu doçenti cevaplandıran Şükran Kurdakukun bir yazısı dikkati çekiyor. Son zamanlarda bu konunun tartışılması moda oldu. Kimi "Atatürk sosyalistti", kimi de "değildi" diyor. Dolayısıyla da hayli mürekkep harcanıyor. Bizce boşuna bir çekişme bu. Atatürk ölmüş gitmiş, ama eserleri ortada, bu eserlere bakarak Atatürke ne sosyalistti demek mümkün, ne de sosyalizm düşmanı demek. Atatürk bir halk adamı imiş. bir büyük insan imiş, gününün ve çevresinin şartları içinde halkı için yapabileceklerini yapmış, yapamadıklarını da yapmamız için bize bırakmış. Önemli olan, onun yarıda bıraktıklarını tamamlamak, halkı onun bıraktığı yerden daha ileri götürmektir. Üst tarafı lâfi güzaf..

Atacın bu sayısında Franz Kafkanın bir hikayesi ile Kant üstüne Emin Türk Eliçin tarafından yazılmış, derginin çapma göre genişçe bir inceleme yazısı da dikkat çekici. Derginin zayıf yanı da şiir yanı. İ. S.

Tüli'den haberler

İstanbul Şehir Operasında bir yıldan fazla bir zamandan beri devam eden bir aşk macerası, gecen hafta Beyoğlu evlendirme dairesinde öğle üstü kıyılan gizil nikâhla yeni bir safhaya girdi.

Sevilenler, İstanbul Operası sopranolarından Diana ile, Operanın misafir tenoru Amadeo Zambon'dur. İstanbulda ilk sahneye çıktığı andan itibaren İtalyan tenor ile Diana arasında başlıyan aşk önceleri gizli kaldı, sonra Türkiye hudutlarını da aşarak İtalyaya kadar ulaştı. Zambon'un ailesi, oğullarının Türkiyede evlenmesini istemiyordu. Fakat ateş bacayı sarmıştı. Bir yıldır beraber geçen arkadaşlıktan sonra ayrılmak olmazdı. Hazırlanan evlenme muamelesinden sonra iki sevgili, nikâh memurunun önüne çıktılar ve Türk Medenî Kanununa göre karı-koca ilân edildiler.

Nikâhta Şehir Operası Direktörü Aydın Gün, Diana'nın şahitliğini yaptı. Gizli kıyılan nikâhta, adına programlarda rastlanmayan orkestra şeflerinden Demirhan Altuğ, Şehir Tiyatroları Müdürü Basri Dedeoğlu ve bazı opera sanatçıları vardı. Bakalım İtalya bu evlenmeyi nasıl karşılıyacak?

CH.P. senatörlerinden Dr. Şevket Köksal, son günlerde Ankarada bekâr hayatı yaşıyor. Eşi Jale Köksal, Avrupadan dönen yeğenini görmek üzere İstanbula gitmiş. Ordulu senatör bıyıklarını kestiği için arkadaşları kendisini âdeta tanıyamadılar. O kadar genç görünüyor ki, kendisine 32 yaştan fazla vermiyorlar ve "acaba senatör olabilmek için yaşını mı büyüttü?" diye soruyorlar.

Tiyatro — Kısa bir süre önce Başkentte açılan Ankara Sanat Topluluğu Tiyatrosu sezona Godot'yu Beklerken adlı. eserle girmiştir. Toplum problemlerini iğneli bir dille, ustaca işleyen oyun başkentli seyirciler tarafından ilgiyle karşılanmıştır. Resimde parlamento konuşmalarında sık sık adı geçen oyundan bir sahne görülmektedir. Vladimir Güner Sümer, Estragon Işık Toprak. Topluluk önümüzdeki haftalarda Gizil Ordu adlı bir oyuna başlıyacaktır.

Orhan Öztrak ve eşi Ayten Öztrak, evlerini Selanik caddesinden Ataç sokağa taşıdılar. Bu evleri çok daha rahat ve geniş olduğu için bilhassa bayan Öztrak çok memnunmuş.

Geçirdiğimiz hafta cuma günü, eski Basın-Yayın Genel Müdürü Bekir Tünayın küçük kızı Işıl Tünay ile Karayalları makine mühendislerinden Yalçın Kurdoğlu evlendiler. Saat 17'de Türk Ocağı nikâh salonunda yapılan törenden sonra Bulvar. Palasın pavyonunda bir kokteyl verildi. Her iki toplantı da tahminlerin üstünde kalabalıktı. Gelin son zamanlarda gördüğümüz gelinlerin en tatlısı idi. Dantelden, kolsuz, yakası kapalı, dar, hafif evaze gelinliği kendisine pek çok yatışmıştı. Her zamanki hareketliliğinden de hiç bir şey kaybetmemişti. Damat da yakışıklılığı nisbetinde efendi bir genç. Kayınvaldelerle kayınpederler çok genç ve neşeli insanlar. Bekir Tünay yaşlanmayı bir türlü kabul etmek istemiyor, "Ben çocukların hepsini hanımla beraber aldım" diyor!

Nikâhta gençlerin şahitliğini İrfan Şahinbaş ve inkılâp sonrası bakanlarından Mehmet Raşit Beşerler yaptı. Davetliler arasında bulunan Orhan Öztrak ve eşi Ayten Öztrak sonra 1üllüne gelemediler. Herhalde genç Bakarım işleri pek çoktu o sıralarda. Düğündeki misafirler arasında Kasım Gülek, Dündar Seyhan ve eşi ile oğlu, emekli General Danyal Yurdatapan, İbrahim Şevki Atasağun, eski Bedan Terbiyesi Genel Müdürü Bekir Silâhçılar ve eşi. Kızılay Genel Müdürü Muzaffer Akın ve pek zarif kızı Işık Akın vardı. Işık hem gelinin yakın arkadaşı, hem de annesine vekâleten bulunuyordu. Tünayın büyük kızı Aysu da o akşam çok ciciydi. Siyah kadife bir tayyör ve beyaz gupür dantel bir bluz giy-

miş, saçlarını topuz yapmıştı. Birkaç ay sonra da onun düğünü olacak ve Tünay ailesi artık, delikanlı olan oğullan Muharremle başbaşa kalacak.

Geçen haftanın başında Sanatsevenler lokalinde Devlet Su İşlerinin bir kokteyli vardı. Toplantıda, nedense daha ziyade kadın misafir çoktu, bir kavalye ile iki-üç hanım birlikte geliyordu ekseriya. Yalnız Karayolları Genel Müdürü Tahsin Ünalp, aksine, tek başına gelmişti. Eşi Şemsinur Ünalp, herhalde ev nakli işinin bir türlü tamamlanamayışından dolayı, daima meşgul. Bayındırlık Bakanlığı müsteşar muavini Fevzi Ataç ve zarif eşi Gülümser Ataç da kokteyldeydiler.

Orhan Apaydın, yakında pek genç bir kızla evleniyor. Müstakbel gelin, annesiyle beraber, olgunlaşma atölyelerine siparişler vermekle meşgul. Bilhassa, defiledeki Kıvılcım isimli takımı çok beğendi.

Hariciyecilere ne oldu, bilinmez; bir yaprak dökümüdür başladı. Bu sefer de Halûk Kocaman ile eşi ayrılıyorlar. Nur Kocaman eşyalarını bile taşımış. Herhalde bu zarif hanımın yokluğunu çok hissedecek Halûk Kocaman, Ama, kendi düşen ağlamaz!

Ankarada çok sıkı şekilde faaliyette bulunup kısa zamanda hakikaten çok fayda sağlayan bir demek var: Köy Öğretmenleriyle Haberleşme ve Yardımlaşma Derneği. Merkezi İstanbulda bulunan derneğin Ankaradaki üyeleri muhitleriyle birlikte bu yardım kampanyasına katıldıkları gibi, İsveç hükümeti de 700 balya tutacak miktarda giyim eşyası gönderiyor. Şimdi dernek, ihtiyacı tesbit edip bütün köyleri memnun etmiye çalışacak. Geçen hafta çarşamba günü. gelir temini için bir çay tertiplemişlerdi. Yüksek İktisat ve Ticaret Okulları Mezunları Derneği, bu hayır işine yardım niyetiyle, Mithatpaşa caddesindeki lokalini o gün için derneğe tahsis etti. Toplantı, üyelerin kendi el emekleriyle meydana getirdikleri eşyaların satışı ve yine üyelerin bizzat yaptıkları pasta vesairenln ikramı ile olumlu bir toplantı niteliği taşıyordu. Ayrıca, Dr. Cahit Ardalı tarafından verilen "Çocuk problemleri" konulu konferans da çok ilgi çekti.

Geçirdiğimiz haftanın ortalarında Meydan Sahnesindeki hafif komediye gidenler epeyce neşeli saatler geçirdiler. Bu tiyatroya bilhassa hariciyeciler çok rağbet ediyorlar. Galiba, bütün gün çok ciddî çalıştıktan sonra fazla ağır esere tahammülleri kalmıyor!

O akşam da Faik Melek ve eşi Ankara Kolejinde öğretmen olan kız kardeşi Erdem Melek, Hâmit Batu ve daima birlikte göründüğü sarışın, uzun boylu genç hanım, bilhassa göze çarpıyorlardı. Önlerindeki sırada da, hariciyenin müzmin **bekârlarından Oktay** Cankardeş bir **arkadşı ve eşi ile** oturuyordu.

Paristeki **NATO** toplantısına giden heyet **içinde bir tek** kadın var: Gencay Sav. Bu seçim, doğrudan doğruya genel sekreter muavini Kâmuran Gürün **tarafından** yapılmış! **Ergun Sav** da Paristen **geçen hafta** döndü. Biraz zayıflamış.

Bedan **Terbiyesi Genel Müdürü Fikret Altınel, makam arabasında** köpeği **ile** geziyor. **Artık, makam arabası** saltanatına **köpekler bile i**ştirak ediyor!

Bülent Sokollu ve geçen **hafta,** evlenmek üzere olan oğlunun yanına. Almanyaya gitti. Kayınvalde olmak, bu hâlâ genç **hanıma** herhalde pek tesir etmiyecek.. **Kendisi her saman** itinalı ve şık.

Yakında ki müteşebbis mühendisimiz Kavaklıdere Özdemir caddesi civarında bir taverna açacaklar. Tek gitar çalacak olan bu lokale, İstanbullularm pek tuttuğa Angelonun havası verilecek. Ankara sosyetesinin pek rağbet edeceği tahmin olunan bu lokal, yeni yılın ilk ayında açılacak galiba..

SOSYAL HAYAT

Dekorasyon

Boş zamanı değerlendirme

Samiye Kandemir, bir kitabın arasındaki kuru çiçekleri, yaprakları AKİS muhabirine gösterdi, sonra huzurlu, rahat bir sesle :

"— Çiçekler dinlendiricidir; Ben İngilizce öğretmeniyim. Sanatla meşgul oluşum, boş zamanı değerlendirme amacıyla meydana gelmiş bir meraktır. Çiçekleri seyretmesini, onlara bakmasını, onları kurutup saklamasını öteden beri çok severdim. Sonra onları tabii bir şekilde tablo ve abajurlarda, sehbalarda, çeşitli ev eşyalarında kullanmayı evlerde bugünün modern eşyaları arasında da hoş duracak, tabiata yakın köşeler meydana getirmeyi düşündüm ve işte bunları yaptım" dedi.

AKİS muhabiri, loş bir ışık içinde pırıl pırıl yanan çiçekli abajurlara,, köşeye büyüleyici bir güzellik veren çiçekli paravanaya, mevsimleri aksettiren, yazdan kalmış kuru, fakat çok canlı çiçekleri bir nevi ölümsüzlüğe kavuşturmuş bulunan tablolara, içleri çiçekli ufak. çay masalarına merakla baktı. Bunlar sahici ile yalancı arasında çekici,' merak uyandırıcı bir: güzelliğe sahiptiler. Modern eşyalara gerçekten çok dinlendirici, değişik, yumuşak bir hava getirmişlerdi. Çağımızın vazgeçilmez hızından yorulanlar böyle bir tabii abajur, büyüleyici bir paravana karşısında gerçekten dinlenebilirlerdi. •

Malzemenin değerlendirilmesi

Olay, geçen hafta içinde Ankarada, Balin Otelinin büyük çay salonunun bir köşesinde geçti. Samiye Kandemir tabii çiçeklerden, kelebeklerden düzenlenmiş bulunan abajur, paravana, tablo, pano, aplik ve masa takımlarını burada on gündür Ankaralılara göstermekteydi. Samiye Kandemir çok sevdiği çiçek kurutma merakından böylece memleketimiz için çok yeni sayılan bir sanata geçmiş, bunu çağımızın gerektirdiği şekilde modern biçimli abajurlarda, son dekorasyon modasının yeniden ortaya attığı paravana ve evlerin vazgeçilmez eşyası alçak küçük masalarla, çok dekoratif tablolarda kullanmıştır. Çiçekler, sonbahar yapraklan, otlar, kelebekler, çeşitli tabiat eserleri önce itina ile kurutulmuş, sonra, yaprak yaprak, tane tane, parça parça birbirinden ayrılmış ve şekilleri muhafaza edilmek suretiyle, gerekli inceliğe ve âhenge kavuşturularak yeniden Kompoze edilip, camia karton arasına sıkıştırılarak, sonra bir tablo, bir masa üstü bir abajur, pano, aplik veya paravan şekline sokulmuştur. Özellikle abajurlar ve paravanalar ışıklandırıldıkları zaman fevkalâda bir hal almaktadırlar.

Samiye Kandemir
Hünerli parmaklar

Kandemir, sergiyi büyük bir merakla gezen ve üzerinde tartışan gençkızlara sokuldu:

"— Evet, onları ben de sizin gibi kitap arasında, fakat şekil vererek ve bu kitapları ağırlıklarla bastırarak kurutuyorum. Ankarada çiçek kurutmak çok kolaydır. Ayni şeyi rutubetli şehirlerde ayni kolaylıkla yapamazsınız. Kitap arasından çıkan çiçekler bir süre de kurutma kâğıdı içinde muhafaza edilmelidir. Zaten bu işe merak sararsanız, nasıl olsa çeşitli usûlleri kendiniz bulursunuz. İnsan, dünyada en çok boş zamanlarında, her zaman yaptığı işlerden başka çeşit işler yaparak dinlenebilir" dedi.

Samiye Kandemir, geçen yıl memleketimizi ziyarete gelen, Amerikanın yeni Cumhurbaşkanı Johnson'a, memleketimizden hatıra kalması için, tabiî çiçeklerden yapılmış bir tablosunu hediye etmişti.

Moda

Tek bir elbise kâfidir.

Çağımız, şıklığı zengin kadının, lüks kadının inhisarından kurtarmış bulunmaktadır. Tek bir elbise, veya bir siyah kılıf elbise ile. önümüzdeki ayların kadına yüklediği giyim zaruretlerini karşılamak mümkündür.

Siyah kılıf elbise dümdüz, belden dikişsiz, penslerle bele kısmen oturtulmuş, tam kolsuz, kapalı, fakat yakasız bir yakaya sahip gerçek bir kılıf-

tır. Bu, ince siyah yünlülerden, moherli kumaşlardan, jerseden yapılabilir. Kumaşına göre etek kısmının solla astarlanması lâzımdır ki, yer yapmasın. Böyle bir kılıf elbiseyi hiç dikiş bilmeyen bir kadın da, bir patronla veya bir arkadaşın yardımıyla nihayet üç saat içinde rahatça dikebilir.

Elbisenin arka kısmında çok uzun bir gizli fermuarı vardır ve zaten bütün işçilik de bu fermuarın biçimli şekilde yerleştirilmesinden ibarettir. Eteğin sofla veya herhangi bir ipekli ile astarlanması meselesi de gayet basittir. Sof enine kullanılır; bele ancak, birkaç dikişle birkaç yerden tutturulur ve bundan'sonra yan dikişlere birleştirilmeden serbest bırakılır. Boyu, elbise boyundan üç-dört santim kısadır ve iç eteğin dış etekten daha dar olması da tabiidir.

Kılıf elbisenin özellikleri

Kılıf elde edildikten sonra kadının bunun üzerinde artık bütün buluş vs sanatını kullanması çok zevk vericidir. Çünkü bu elbise artık, bir yaka, bir kemer, bir bolero ilâvesiyle her defasında hüvviyet değiştirecek, yemeğe, dansa, resmi ziyarete gidecek veya manto içine giyilebilecektir. Kendi kumaşından yapılmış yuvarlak biye pir ince kemer, bir veya iki sıra inci ile kılıf şık, fakat sade bir ziyaret veya akşam yemeği elbisesi olur. İki sıra incinin biri iri taneli, diğeri ufak taneli olursa, bu çok modadır. İki sıralı inci, yakadan aşağıya inecek kadar uzun olabilir. Tek sıra boyuna daha yakın olmalıdır. Aynı kılıf, gene evde hazırlıyabileceğiniz taşlar ve incilerle süslenmiş, sırmalı veya işlemeli, yahut eski zaman kumaşından yapılmış değişik bir kemerle ve. elbisenin omuz kısmına doğru yakaya iliştirilen kamere uygun bir iğne ile veya iğnesiz başka bir şıklık kazanır, nefis bir öğle yemeği kıyafeti olur. Beyaz bir yaka, siyah bir şapka ile kılıf, gündelik bir elbisedir. Ona çok moda olan dönük, boğazı saran- simli bir yüksek yaka ilâve etmek, ona yepyeni bir veçhe vermek . için kâfidir. Piyasada bulunan simli açık kahverengi yünden, boğazı saracak uzunlukta bir düz parça örmek ve bunu alttan yakaya dikerek üste çevirmek gayet kolaydır ve bu elbiseye yepyeni, çok modern bir hava verecektir. Aynı yünden moda bir bere işlemek de pekâlâ mümkündür ve kıyafeti yüzdeyüz güzelleştirecektir. Simli bere de zaten çok modadır ve bu tip yünler daha çok spor sveterlerde, spor aksesuarlarda hoş durmaktadır. Siyah kılıfın etek kısmına ilâve edilecek bir band tüylü kürk, aynı Kürk şapka ile meydana pahalı bir kıyafet çıkarır. Bunu tüyden yapmak da mümkündür ve elbisenin sadeliği, kıyafeti hafif kaçmaktan kurtaracaktır.

Siyah kılıf, baştan geçirilen, aynı kumaştan yapılmış ve bel üstünde biten kollu bir bolero ile derhal çok ağır bir kokteyl elbisesi olur. Bunu da bir gösterişli, güzel iğne ile süslemek lâzımdır.

Bir Yeni Moda

Demokratik rejim, Türkiyede topluma artık köklü' olarak yerleşmiştir. Zaten 27 Mayıs İhtilâli de Atatürk devrimlerini ve bu devrimlerin son halkası olan demokrasiyi kurtarmak amacı ile yapılmış, bundan ötürü başarı kazanmış, bundan ötürü demokratik seçimle sonuçlanmıştır. Ancak şu gerçeği de kabul etmek gerekir ki, siyasi hürriyetin önemini çok iyi kavramış olan halkımız, demokratik sistemin meydana çıkardığı 1 numaralı adama, politikacıya karşı güvensizdir. Üstelik bu güvensizlik, politikacılarımızın zaman zaman iş edikleri büyük hatalar yüzünden, gün geçtikçe daha vahim bir hal almaktadır. Gerçi politikacıyı bir siyaset cambazı ve şüphe ile bakılan bir adam durumuna düşürenler biraz da, muhtelif gerekçelerle, "bu memlekette demokrasi sökmez" tezini savunanlardır ve bunlar politikacılarımızın yardımıyla son yıllar içinde iyi iş yapmışlar ve yaymak istedikleri "politikacıya güvenilmez" inancını yaymakta başarı, kazanmışlardır ama, politikacıların, kendi bindikleri dalı kesmekte inanılmaz bir inat gösterdikleri de inkâr edilemez.

Mahalli seçimler kampanyası münasebetiyle halkla yaptığımız temaslarda göze batan başlıca husus, halkın politikacılara, karşı duyduğu güvensizlik olmuştur. Bu güvensizlik, köyde de, şehir merkezlerinde de, şehirlerin etrafım saran gecekondu mahallelerinde de aynı şekilde mevcuttu. Gecekondu mahalleleri ile köylerde bu güvensizlik secime iştirak nispetini değiştirmemiştir. Çünkü buralarda yaşıyan büyük halk kitleleri oy kullanmanın kendileri için ne büyük kuvvet olduğunu, anlamış durumdadırlar. Buna mukabil, "politikacıya güvensizlik" şehir merkezlerinde, seçimlere iştirak nispetinde belirli bir düşüşe sebebiyet verecek kadar etkili olmuştur. Halbuki "politikacıya güvensizlik" duygusu bence tamamiyle yanlış bir temele dayanmaktadır. İnsan politikacı oldu diye değişemez. Ancak, politikacı olduğu için artık sahneye çıkmıştır ve bütün hareketlerini bu sahnede, seyirci önünde yaptığı için göze batmağa başlar. Demokratik olmıyan idare sistemlerinde ayni insanlar ayni hataları, perde arkasında, çok daha büyük rahatlıkla yapmaktadırlar. Yani bu sistemlerde bu hatalar daha mebzulen işlenmektedir ama, kontrol durumunda olmıyan halk bunlardan mümkün mertebe habersiz yaşar, alkışladığı kimselerin niteliklerini, gerçek kişiliklerini bilmez, gözlerini kapamıştır. Bu gözler ancak iş işten geçtikten ve hatalar vahim sonuçlar doğurduktan sonra açılır. Fakat bir takım olaylar gene de karanlıktadır. Yani kabahatli olan politikacı değil, insandır. İnsanı kontrol altında tutarak en iyi terbiye eden sistem gene demokratik sistemdir.

Bir devirde, memleketimizde doktorlar aleyhinde konuşmak moda olmuştu. Bir ara devlet büyükleri, gazetecileri parmaklarına doladılar. Sonra Üniversite mensupları ve gençlik sırayı savdı. Şimdi sıra, sahnedeki adamda, politikacıda. Halbuki bir toplumun yetiştirdiği insanları mesleklerine veya işlerine bakarak itham etmek mümkün değildir. Seçme yetkisi elimizde oldukça en iyisini seçmeye çalışmak, çirkin politikacıyı saf dışı bırakmanın tek yoludur. Bunun için de politikacıyı sırf bu sıfatı yüzünden yermek değil, değerlendirmek ve iyi evsafta kimseleri bu yola itmek gerekir.

Geçenlerde, çok iyi yetişmekte olan çocuğuna "Aman evlâdım, politikacı olma da ne istersen ol" diyen bir anneye şahit oldum. Halbuki dünyanın iftihar ettiği büyük adamlar arasında politikacıların işgal ettikleri yer küçümsenecek bir yer değildir ve iyi bir politikacının, yaşadığı topluma yaptığı iyiliği başka kimse yapamaz.

Jale CANDAN

(Faal: A — 8037) — 693

1 KONSER DİNLEDİM

Konseri veren : Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası.

Konserin veri : Ankara Konser Salonu.

Günü : 5 Aralık 1963 Perşembe, Saat 20.30.

Yöneten : Prof- Gotthold E. Lesaing.

Solocu : Gülây Uğurata (Piyano).

Program : Klasik çağ Üstadı Mozart'ın bir piyano konçertosuyla romantik ve Neo-romantik iki bestecinin birer senfonik eserinden ibaretti.

1. R. Schumann : Re minör Dördüncü senfoni.
2. W. A. Mozart: La majör piyano konçertosu.,
3. R. Strauss: "Don Juan" senfonik şiiri.

Konserin özellikleri : Hiç şüphe yok ki, bilhassa batı sanat müziğine derinden ilgi duyan ve müzik zevki geçen yüzyıldan buyana yönelmiş meraklı dinleyicilerin büyük bir ilgiyle bekledikleri Richard Strauss bestesinin programda yer alması en önemli noktayı teşkil ediyordu. Çok kez adı -konser salonlarının müzik dinlemeğe yeni başlıyan, dikkatsiz müdavimleri tarafından- "Vals Üstadı" Strauss ailesininkiyle karıştırılan bu büyük orkestra virtüozü, aslında adının müzik alanında en ön sırada duyulmasını sağlayan, senfonik şiirleriyle tanınır.

"Bir Kahramanın Hayatı", "Tül Eulenspiegel'in şen maceraları", "Zerdüşt dedi ki..", "Don Kişot", "ölüm ve Lahutlleşme" gibi belli başlı senfonik gürlerinde kendisine has, çok özel bir Üslûpla, sağlam ve bilgili temellere dayanan, etkili, sürükleyici ve tannan bir orkestrasyon derhâl dinleyiciyi büyüler ve bestenin havasına kaptırır Wagner'in tantanalı müziği, Liszt'in romantik heyecanları ve Berlioz'un disiplinli orkestra tekniği bestecinin üzerinde derin yankılarını göstermekteyse de o kendinden birçok şeyler katmasını ve yepyeni bir anlatış yolu bulmasın, bilmiştir. Hayranı olduğu her üç bestecinin de kullandıkları "Leit-motiv" metodunu son kertesine eriştirmiş, hattâ bu yolda çeşitli besteleri arasında müzik yönünden bağıntılar, akrabalıklar kurmuştur,

önemli bir yer tutar. Bir çok diğer besteciler tarafından da -ayni adda veya başka adlarda- işlemiş olan bu konuyu Richard Strauss değişik yönleriyle, bu kez kişileri birer Leit-motivle sembolleştirerek yaşatmağa çalışmıştır. Melodik olduğu kadar haşmetli müziğiyle çekici bir bestedir.

Konserdeki diğer bir özellik de genç ve istidatlı türk piyanist Gülây: **Uğuratanın** katılmasıyla Mozart'ın çok zarif ve duygulu La majör piyano konçertosunun çalınmasıydı. Onbeş yaşında, pedagog ve özellikle refakat piyanisti olarak memleketimizde ün salmış olan, Ferdi von Statzer'den **demi** aldığı İstanbul Konservatuarını bitirerek ertesi yıl Münih Yüksek Müzik Akademisinde Prof. Wührer'in öğrencisi olan Gülây Uğurata 1960 da "Ustalık sınıfı"nı da bitirmiş ve çeşitli Avrupa kentlerinde konserler vermiş, birçok ödüller kazanmıştır. '

Beğendiklerim : Orkestra, bir topluluk olarak, "Don Juan" ı koymakla Lessing iyi bir adım atmış oldu. Zakadar birçok kez çaldıkları bu besteyi şimdiyedek bukadar duygulu, canlı, hemen de kusursuz denecek derecede olumlu çaldıklarını -orkestranın çok eski bir dinleyicisi olarak- hatırlamadığımı belirtmek isterim. Bundan ötürü bütün üyeleri olduğu kadar bilhassa şef Leasing'i takdirle anmak bir ödevdir...

Sonra programa hem çalanlar hem de dinleyenler bakımından büyük bir "Devrim" sayılabilecek olan "Don Juan"ı koymakla Lessing iyi bir adım atmış oldu. Zaten bu yıl ilk kez Debussy'nin "La Mer" iyle açılan kapıdan Moussorgsky-Ravel'in "Bir Resim Sergisinden Taololar" ve nihayet "Don Juan" girdi; bakalım önümüzdeki hatfalar daha nasıl yeni "çeşni" ler getirecek?

Beğenmediğim: Mozart gibi teknik yönden büyük güçlükler çıkarmayan, **ama** ifade ve üslûp bakımından çalanın yeterliliğini ve hazırlanma derecesini hemen açığa vuruveren bir bestecinin eserinde Gülây Uğurata bekleneni veremedi, herhalde bunu kendisi de hissetti... Geçmişi yukarıda anlattığım kadar başarılı olan bir sanatçının nasıl olup da böyle bir "öğrenci çalışı" çıkardığını merak edenler işin aslını inceleyince öğrendiler ki Gülâya konserin günü sadece iki hafta önce bildirilmiş ve üstelik çalmayı istediği romantik konçertolardan hiçbirisi -daha önce Ankarada çalındığı veya bu mevsim gelecek yabancı virtüozlar tarafından çalınacağı mülahazasıyla- kabul edilmemiş, genç solocu da onbeş günde Mozart'ın bu kolay görünen "demir leblebisini" yutup hazmetmeğe mecbur kalmış!... Bu da herhalde orkestra idarecilerinin Gülây'a bir muzipliği olsa gerek; ama böyle genç istidatları bozuk para gibi harcamaya kimsenin hakkı olmasa gerek.

Sonuç : Herşeye rağmen konser bir düzeyin üstünde, seviyeli ve başarılı bir sanat olayı sayılabilir; bunda şefin, solocunun ve bütün orkestra mensuplarının övünme payları vardır.

Daniyal ERİÇ

Boş yere ıstırap çekmeyiniz...

Bütün ağrılara karşı

GRİPİN

itimatla kullanabileceğiniz en müessir ilâçtır

GRİPİN nezle ve grip başlangıcında bir çok fenalıkları önler

GRİPİN baş, diş, adale, sinir ağrılarını bıçak gibi keser

GRİPİN sinir ve bel ağrısından eser bırakmaz

GRİPİN bayanların muayyen zamanlardaki sancılarında faydalıdır

GRİPİN mideyi bozmaz, kalbi yormaz

GRİPİN Sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekilliğinin hususi ruhsatını haizdir

KİNİNLİ

GRİPİN

Kininli Gripin 4 saat ara ile günde 3 adet alınabilir.

(Fani: A — 8665) — 692

Filmler

"Ben Geçidi"

Üç yıl öncesinin Venedik film festivalindeki son gecede, jüri kararı halka açıklandığında salonu başlangıçta bir uğultu, arkasından da yuha sesleri doldurdu ve seyirciler ayakta, jüriyi ve jürinin kararını protesto etmeye başladılar.

Festivalin tek renkli ve ilgi çeken yanı da son gece ortaya çıkan bu protesto olayı oldu. Jüri, daha önceden favori bilinen ve yüzdeyüz kazanacağı gözüyle bakılan Visconti'nin "Rocco ve Kardeşleri" yerine, birinciliği Andre Cayatte'ın "Passage du Rein - Ren Geçidi"ni seçmiş ve bir çeşit teselli armağanı sayılan "özel armağanı"na da Visconti'yi "lâyık" görmüştü.

Bu, Visconti'nin başına ilk defa gelmiyordu. Bundan yine birkaç yıl öncesi yine aynı festivalde bu defa da "Beyaz Geceler'i, hiç adı sanı duyulmamış -fakat gerçekten başarılı bir film ortaya koymuş olan - bir hintlinin - Satyajit Ray'in- "Pather Pançali"sine karşı yenilgiye uğramışta.

"Rocco ve Kardeşleri"nin yerine birinciliğe seçilen "Ren Geçidi"nin rejisörü Andre Cayatte, 3 Şubat 1909 yılında Carcassonne'da doğdu. Editörlük, gazetecilik, avukatlık yaptı. Sinema rejisörlüğüne, bütün bu meslekleri denedikten sonra başladı. Sinemayla ilk tanışıklığı, Jeanson'la birlikte hazırladığı "Entree des Artistes" (1938) senaryosudur. Ayrıca yine Gremillon'la "Remorques"ın (1939) senaryosunu yazmıştır.

1942 yılları, Cayatte'ın rejisörlük yıllarıdır. Dört yıllık bir süre içinde, 1946 yılına kadar çevirdiği filmler: "Caprices" (1942), başrolünde Danielle Darrieuex'nün oynadığı "La Faussa Maitresse" (1942), Maupassant uyarlaması "Pierre et Jean", Zola'dan "A. bonheur des Dames", Ginette Leelerc ile "La Dernier sou" (1944) ve "Sgrenade aux Nuages"de ve "Le Chanteur Inconnu" filmlerinde de şarkıcı Tino Rossi'nin rejisörüdür. Bu filmlerden sonra, 1947 yılında İtalyada "Le Dessous des Cartes" ile "Les Amants de Verona - Verona Aşıkları" nı çevirmiştir.

Rejisörün kişiliği

"Justice est faite-Hak Yerini Buldu". çevrildiği yıl (1950) Venedik festivaline katılmıştı, birinci armağanı kazandı. Eleştirmeci Queval'e göre Cayatte, bu filminde yepyeni bir fikirden hareket ediyordu. Bir mahkemenin seyrini, suçlunun, ya da suçsuzun değil de jüri üyelerinin açısından anlatıyordu. Filme konu olan dâva, bir kadının, kurtulunmaz bir hastalıktan yatan sevgilisini, yalvarmalarına dayanamıyarak öldürmesiydi. Bu, her bir jüri üyesi üzerinde başka başka etkiler uyandırıyordu. Her biri, alışkanlıklarına, aile durumlarına ,kendi fikirlerine bakarak kadım haklı, ya da haksız bulacaklardı. Filmde, Cayatte, problemini çözmeye savaşmamış, yalnızca ortaya koymakla yetinmişti, Bu da, seyircisinde bir çeşit tedirginlikle bir sorumluluk duygusunun uyanmasını istemesindendi.

"Hak Yerini Buldu"dan sonra Cayatte, sinemada toplumsal problemleri ele alan filmlere döndü: "Nous sommes tous des assassins- Hepimiz Katiliz" (1952), "Avant le Deluge-Tufandan önce" (1953) ve "Dossier Noir-Kara Dosya" (1954) bu çeşitten filmlerdir.

Cayatte'ın "Hepimiz Katiliz"le savunduğu toplumsal teze bakarak, röportaj ile roman arası bir eser meydana getirdiğini ve bize bir hikâye anlatmak ister gibi görünerek, kişileri ve olayları savunduğu tezi en iyi belirtecek şekilde seçtiğini, söyleyen eleştirmeci Bazin, Cayatte'ı, savaş sonrası Yeni Gerçekçi akımın temsilcilerinden saymaktadır. Cayatte, toplumsal aktüaliteyi ele alarak, tarihi bir yana bırakıp, günümüzün kişileriyle ve bizim çevremizle ilgilenmektedir. Kişilerini de orta kattan seçmekte, "kahraman"ları beyaz perdede canlandırmaya yanaşmamaktadır. Meselâ, "Hepimiz Katiliz"in tutunmasının nedeni, film olarak taşıdığı değerden gelmemektedir. Cayatte'ın, ileri sürdüğü fikri "orijinal" bir şekilde açıklamasındadır. Cayatte'ın filmleri, sanat değerleri için değil, herkesi ilgilendiren toplumsal bir konuyu işledikleri için ilgi görürler, tutunurlar. "Hepimiz Katiliz"le yapılacak bir kıyaslamada, "Veronalı Aşıkların sanat değeri, elbette ki birincisinden kat kat üstündür ama, ikincisi yerine birincisi Cayatte'ı bugünkü ününe ve kişiliğine ulaştırmıştır.

Charles Aznavour
Usta oyuncu !

Bazin'in tam tersi, Cayatte'ın karşıtlarından eleştirmeci Suffert ise, Cayatte'ı tezini açıklamak için olayları değiştiren, kişileri kuklalaştıran. kendi fikirlerini, kabullendirmek ve haklı çıkmak uğruna bir tek olayı bütün ülkeye mal ederek gösteren bir rejisör saymaktadır.

..ve filmi

"Le Passage du Rhin-Ren Geçidi", birinci karesinden sonuncu karesine kadar savaşa karşı çıkan ve yalnızca bu kaygı ve amaçla hazırlanmış bir filmdir. Cayatte, toplumları çok yakından ilgilendiren ve filminin konusunu, daha doğrusu ana fikrini evrenselleştirecek - savaş temasını ele almakta ve enine boyuna işlemektedir.

Bunun için de seyircisine iki ayrı kattan, fakat savaşın birleştirdiği iki

erkeğin- Charles Aznavour ile Georges Riviere - bir yere kadar birleşik, bir yerden sonra da ayrılan, bu ayrılmayla bile paralelliğini kaybetmeyen hikâyelerini anlatıyor. İkinci Dünya Savaşı patlak veriyor ve biri fırıncı, diğeri gazeteci -yani biri aydın, diğeri cahil Cayatte "kahramanı" savaşa katılıyorlar. İkinci Dünya Savaşında, savaş, Fransa için başlamasıyla bitmesi bir olan bir olaydır. Fırıncı ile gazeteci, almanlara esir düşüyorlar. Bugüne kadar savaş filmlerinde görülen durum şudur: "kahramanlar" savaşa katılırlar ve esir düşerler. Esir düştükten sonra. üniformalı bir takım "canavarlar" -ki bunlar insanüstü yaratıklar biçiminde seyirciye takdim edilir -bu esirlere yapmadıklarını komazlar. Esirler o çeşit işkencelere maruz kalırlar ki, sonunda, seyirci, "kahramanlar"ın "kahramanlık" adına göz göre göre ortalığı yakıp yıkmalarına, önüne geleni öldürmelerine göz yummak zorunda kalır.

Cayatte, bu yolun yolcusu bir rejisör değildir. Onun kahramanları ve kahramanlarının başına gelenler, seyirciyi - bu defa da - yadırgatacak bir nitelik taşımaktadır. Fırıncı ve gazeteci esir düşerler, Ren ırmağının öbür yakasında bir alman köyüne çalıştırılmak, üzere gönderilirler. Bu köyde de, yardımcıya ihtiyacı olan aileler yanma verilirler. Gazeteci, yaşlı bir karı-koca ile, kocası savaşa katılmış bir gelinil ailenin, fırıncı da muhtarın evine yardımcı girerler, günlük işlerde çalışmaya başlarlar. Savaş, henüz bu sakin ve kendi halinde yaşamasını sürdüren alman köyüne kadar sokulmamıştır.

Gazeteci, sürekli olarak kaçmayı kurmaktadır. Bunun için gerekli ne varsa her yolu denemeye kararlıda. Bir kolayını bulur, muhtarın evine yardımcı olar ve muhtarın genç kızını - Tortula Trantov - bu emeline âlet ederek kaçmayı başarır. Geride kalan fırıncı ise, savaşın sonunu bekler ve savaş bitiminde Fransaya döner. Fakat, her ikisi de savaş sonrası düzenin tedirginleridirler. İkisi de mutsuzdurlar. Daha çok mantığı ile davranan gazeteciye, duygularıyla davranan fırıncı, bir an getir üstün çıkar. Kendisinin gerekliliğine ve asıl mutlu olduğu yere ait olduğuna inanan fırıncı, evini, karısını ve işini terkederek esir düştüğü alman köyündeki yapayalnız bıraktığı muhtarın kızına döner.

İkili hikâye

Gazeteci, aydın bir kişidir. Cayatte, öbür filmlerinde olduğu gibi yine pek söze karışmamakta, hikâyenin getirdiği olaylar dizisini ve kişilerin davranışım bütün katılığı ve sert gerçekleri içinde .seyirci önüne çıkarmaktadır. Gazetecinin çevresi ve ilişki kurduğu kişiler, onun mutlu olmasını engellemektedirler. Gazeteci bunun farkındadır ama, çemberin dışına çıkamaz, o güce sahip değildir. Bunu denemeye, daha doğrusu o yürekliliği göstermeye kalkıştığı anda da iş işten çoktan geçmiştir. Kendi gibi düşünen, kendinden saydığı ayni katın insanı sevgilisi -Nicole Courcell- kaçıp geri döndüğünde, işgal subayları ile her türlü ilişkisini kurmuştur. Gerçi, sonradan kendisini temize çıkartmak ve bağışlatmak uğruna kendisinden beklenmeyen bir ataklıkta da bulunur ve hapisteki sevgilisi gazeteciyi kurtarmak için bu ilişkisinden yararlanır, fakat çevre, sevgilisi gazeteci kadar yumuşak ve bağışlayıcı değildir. Ya kahramanlıktan geçmesini, ya da işgalcilerin eski metresi sevgilisini bırakmasını isterler. Gazeteci, iki ateş arasında kalır. Sevgilisi bunu anlar ve "fedakârlık"ı Yapar, uzaklaşır. Gazeteci, sevgilisi adına herşeyden geçmeye karar verdiğinde sevgilisi çoktan gitmiştir.

Öte yandan cahil, fakat daha insancıl bir davranışın kişisi olan fırıncı için, önemli olan ülke, şehir, dil ve yerel çevre değildir. Savaş sırasında kendisine ihtiyaç duydukları için, düşman tarafı da olsa, yeni çevresini bırakmaz. Gidişi ise. bir bakıma kopanıma olur. Ama, gazetecinin tam tersine, hiç çekişmesiz, âni bir kararla evini, karısını, işini ve çevresini terkederek çeker, alman köyüne döner, Cayatte'a göre, kişi nerde mutluysa, nerde varlığına gereklilik duyuyorsa, nerde insanlara ve kendine yararlı oluyorsa, yaşayacağı, yaşaması zorunlu olan yer, orasıdır. Bunu yapan, mutlu olur. Fırıncı bu kişidir. Ama geleneklere, çevreye, şartlara sımsıkı bağlı, bu sayılanların tutsağı ve mutlak kölesi ise - gazeteci gibi - mutsuzluğa mahkûmdur.

"Six o'clock, Sir!"

Vildan Aşir SAVAŞIR

1948 Olimpiyatlarına doksanın üstünde bir ekipte katılmıştık ama, ikibuçuk adama bir idareci düşmemişti. Onun için ben, organizasyon komitesinin, Londranın en lüks otellerinden birinde bana ayırdığı yerde değil, çocuklarla beraber, Uxbridge'deki kampta kalmıştım. Komitelerle ve resmi makamlarla temas vazifesini de. şehirde ikamet edecek olan B. Felek arkadaşımız üstüne almış ve bu görevi, şahsiyeti ve bilgisiyle pek güzel başarmıştı.

Uxbridge Londraya hayli uzaktı. O zehir gibi giden metrolarla bile bir saatte filan ancak varırdık. Kampımız kasabanın dışında, son derece bakımlı, tipik bir ingiliz parkının içersinde inşa edilmiş bir kışlada kurulmuştu. Kışla deyince, aklınıza bizim Selimiye gelmesin. Bu kışla, o güzelim yeşillikler arasında, spor sahaları, oyun, lokanta, eğlence lokalleri, ayrı pavyonlar halindeki irili ufaklı kırmızı tuğla binalariyle küçük çapta bir "bahçeli şehir"di ve yabancı ekiplere tahsis edilenlerin en güzeli, hatta lüksü idi. İngilizler itibar edip, bizi amerikanlarla beraber orada misafir etmişlerdi. Bana bin türlü özür dileyerek gösterdikleri iki odalı daire, herhalde yüksek rütbeli subayların kaldıkları, iki katlı bir binada idi. Koyu nefti duvarları, beyaz boyalı demir karyolan, sade, rahat eşyaları ve kırmızı tuğla şöminesi ile bu iki odayı acı-tatlı bütün hatıraları ile hâlâ görür gibiyim.

Güreş, eskrim ve bizim iştirak etmediğimiz şaton sporlarının müsabakaları, resmi ziyafetler ve toplantılar çoğu zaman geceleri yapılırdı ve ben kampa gece yarısından evvel dönemezdim. O saatten sonra da vazifeliler toplanır, saat ikiye, üçe kadar ,olup bitenleri gözden geçirir, gelecek günlerin işlerini tasarlar, dertleşirdik. Uykuya ne kadar ihtiyacım olursa olsun, saat altıda biri gelir: "Six o'clock sir!" diye kapımı vurur ve ben kalkıp, teşekkür ederim, günaydın!" demeden gitmezdi. Ben bir süre, bunu usûl sanıp katlanmıştım. Ancak, günler geçip yorgunluk arttıkça, bu, sabah ezanında uyanma mecburiyeti bana koymaya başlamıştı. Arkadaşlara dert yandım. İngilizleri tanıyan biri, bir çare salık verdi: "Kapıya, lütfen rahatsız etmeyin' diye yazar, asarız, uyandırmazlar," dedi!

Ertesi ve daha ertesi sabah Nailinin o güzelim el yazısı levhaya rağmen gene "Six o'clock, Sir" 1er devam etti. İşi B. Felek e açtım. Felek, "Öleceksin; Şu renge bak. Ben anlarım" dedi ve bilim pavyonun daha kapısından girerken durumu aydınlattı. Kapıda bir siyah tahta vardı. üzerinde de erken uyandırılacakların isimleri ve saatler yazılıydı.Nasıl olmuşsa, ilk günlerde saat 6'ya beni ile yazmışlardı. Hemen sildik.. Gel gör ki çilem duyulmuş, işe muzip arkadaşlar el koymuşlardı. Uzun bir sabah uykusunun hayaliyle girdiğim yatağımdan ertesi gün son derece nâzik bir "Sis o'clock, Sir!" le uyandım.

Radyo sohbetinde anlattım; İngiltere Kralı kafile başkanlariyle bazı sporcuları kabul edecekti. Ben de bu merasime, yanıma aldığım dört dünya şampiyonu ile silmiştim. Bizi önce sarayın geniş salonlarından birinde toplamışlardı. Çocukları bir köşeye çekmiş, onlara edep erkân öğretiyor, bir yandan da salonun nadide eşyası hakkında aklım erdiği kadar bilgi veriyordum. Çocuklar yorgundular. C. Atik de ayrıca barsaklarını bozmuş sıkıntısı vardı. Bir ara bana, arkamdaki vazoyu göstere» rek:

"— Bey. bu vazo çok para eder mi? diye sordu.

Vazo, tavana kadar yükseleni nefis bir çin porseleni idi.

"— Çocuk musun Celâl!" dedim.

"— Sen onu geç, bey! Benim aklım ve gözüm su küçükte.."

Gösterdiği, alçak bir tabure üstünde duran, geniş ağızlı bir çini idi...

Celâli ve vazoyu kurtarmak güç olmadı.

Yüz kilometre bisiklet yarışı Vindsor Şatosunun Parkında yapılacaktı. Soğuk, yağmurlu bir Londra sabahı çocuklarla beraber otobüsle yola çıktık. Şato bir tepenin üzerinde idi. Farka vardığımızda yağmur devam ediyor ve buz gibi bir rüzgâr esiyordu. Çocuklar son derece helecanlı idiler. Soyunma çadırında ister helecandan, ister soğuktan - tir tir titriyorlardı. Diğer ekipler de bizden farksızdılar. Çadır, soyunanı, malzemesini gözden geçireni, mesaj alam, talimat vereni, âvâre dolaşıp boy göstereni ile tipik bir müsabaka havası içinde idi. Vazifeli arkadaşa sordum:

"— Çocukların çıplak yerlerini yağlamak lâzım, nerede çantanız?"

Arkadaşımızın derhal, meşhur "tik"leri arttı. Durum açıktı, münakaşanın da faydası yoktu. Çadır komşumuz, isveçlilerdi. Antrenörleri kollan sıvamış, çocukları hem yağlıyor, hem masajlarını yayıyordu. Hemen ceketimi çıkardım, kolları sıvayıp, bu adama gittim :

"_ Merhaba arkadaş! Ben unutmuşum, başım derde girer şimdi, azıcık yağ versene" dedim.

-— Al! Sen bunlarla mı çalışırsın?" dedi.

"— Evet.." dedim.

"— Çok senedir mi berabersin? Belli; bak, dilin bile çalmaya başlamış!"

Ben kan-ter içinde ve büyük bir hazla çocukların masajlarını yaparken, rahmetli Ömer Besim geldi. Yanında. başına geniş kenarlı şapka giymiş, garip kıyafetli bir adam vardı.

Ömer Besim:

"— Bey, bu adam sizin Kral sarayında masörleri mi temsil eder? Ben bu adamı sarayda gördüm diyor. Ne diyeyim?" dedi.

"— İlâhi Besim, sırası mı şimdi? Bir şey uydur" dedim.

Az sonra Besim geldi :

"— Söyledim. Adam resim çekmek istiyor" dedi.

"— Ne dedin, Besim?"

"— Bizireisler temsil eder. Ama, icabedince bu işi de iftiharla yaparlar, dedim" dedi.

Nur içinde yatsın! Verdiği cevaptan ne kadar mağrurdu. Sonra, yememiş içmemiş, bunu hemen gazetesine de yazmıştı...

SÜMERBANK
Mevduat sahiplerine en fazla menfaat temin eden Bankadır

(Basın: A — 8019) — 694